

ДМИТРО СОЛОВЕЙ

ПОЛІТИКА ЦК КПСС
У ПЛЯНУВАННІ
РОЗВИТКУ
ПРОМИСЛОВОСТІ
ТА ПРОМИСЛОВИХ
КАДРІВ НА УКРАЇНІ

В-ВО ПРОЛОГ

СУСПІЛЬНО - ПОЛІТИЧНА БІБЛІОТЕКА

Ч. V.

Дар Читальні
„ПРОСВІТА”
Вінніпег, Канада

ПОЛІТИКА ЦК КПСС
У ПЛАНУВАННІ РОЗВИТКУ
ПРОМИСЛОВОСТІ
ТА ПРОМИСЛОВИХ КАДРІВ
НА УКРАЇНІ

diasporiana.org.ua

WOŁODYMYR LESKIŃ
491 Belmont Avenue
Winnipeg, Man. R2V 0Z4

Видавництво — ПРОЛОГ — 1960

Дослідно-видавниче об'єднання ПРОЛОГ,
875 West End Ave., New York 25, N.Y. USA

*1. Дискримінаційний підхід ЦК КПСС до України
при розподілі засобів на капіталовкладання
в народне господарство*

Як проминути створену після Другої світової війни маленьку Молдавську ССР з її 2,7 млн. населення, в якій густина людности сягає 80 осіб на 1 кв. клм., то Україна, при її 40.587 тис. людности (на квітень 1956 р.), мала найбільшу з усіх інших 14-ти складових республік СРСР пересічну гуштину — 68 людських одиниць на 1 кв. клм. По деяких же областях України ця гуштину підносилася: у Сталінській області до 148, у Львівській до 102, у Чернівецькій до 96, у Київській до 93, у Дрогобицькій до 89 і т. д. ¹⁾ При чому, із названих областей лише Сталінська відзначається сильним розвитком індустрії та ще частково — Київська.

Як взяти ж для порівняння РСФСР, то пересічна гуштину людности сягала тут тільки 6,6 людських одиниць на 1 кв. клм. А як виділити окремо області самого лише центрального і найбільш залюдненого району РСФСР разом з Москвою, де зосереджено 43.360 тис. людности (тільки трохи більше від Укра-

---

¹⁾ «Нар. господарство УРСР», стор. 11.

їни), то тут гущина сягає 43 людських одиниць на 1 кв. клм.²⁾, що становить менше від України на цілих 37%.

При тому, із 23 областей і трьох автономних республік центрального району РСФСР лише одна Московська область разом з Москвою дає гущину людности значно більшу за гущину кожної із названих областей України. Решта ж областей РСФСР (як кожна нарізно, так і взяті разом) мають гущину значно меншу за пересічну для всієї України.³⁾

Беручи тепер до уваги ще й наявність на Україні величезної енергетичної бази — покладів кам'яного вугілля всіляких гатунків, природнього газу, нафти та рухомих сил вод Дніпра й інших більших річок; беручи до уваги наявність в Україні визначних покладів індустриальної сировини — залізної й манганової руди, соли й інших копалин та сировинних продуктів сільського господарства, — можна було б сподіватися, що тут, в Україні, після революції 1917 р. найпотужніше відбуватиметься розвиток усіх видів промислового виробництва. Можна було б думати, що влада ССРСР, — яка, за запевненнями партійного пропагандиста Д. А. Чугаєва, є, нібито, владою «международной», «родной и близкой для трудящихся каждой национальности»⁴⁾, — дасть сюди відносно найбільше капіталовкладань, бо цього вимагає не тільки потреба в ім'я інтернаціональної справедливости компенсувати (про що

---

²⁾ «Нар. хозяйство РСФСР», стор. 53.

³⁾ Див. там же.

⁴⁾ Д. А. Чугаев, стор. 49.

писав Ленін у своєму «заповіті» 31. XII. 1922 р.) нерівність, колоніальний визиск та гноблення, за-подіяні Україні царською Росією, а й звичайний раціональний підхід до організації економіки. Тут бо, на Україні, найбільша скупченість людської робочої сили, тут найбільша зосередженість сировинних ресурсів, тут же й найпотужніша енергетична база. А якщо ЦК КПСС дасть тих капіталовкладань не найбільше, то *принаймні пропорційно до питомої ваги людности, пропорційно до вкладу її енергії в розбудову господарства цілого Союзу.* Адже той таки Чугаєв за тезами Агітпропу ЦК КПСС твердить, що:

«Равноправие объединившихся (в СССР) республик обеспечивалось также тем, что вошедшие в Союз республики в одинаковой мере пользовались благами Союза»⁵⁾.

Та фактична дійсність все це рішуче заперечує. Вона виявляє цілком дискримінаційний підхід Москви, до розбудови господарства України. Найкращим доказом цього є історія капіталовкладань за весь час диктатури в Союзі ЦК КПСС. Ця історія так яскраво сама за себе промовляє, що ми вважаємо за потрібне долучити зведені дані про ці капіталовкладання у вигляді окремого додатку в кінці цієї маленької розвідки.

З тої таблиці в додаткові читач може побачити, що за час від 1918 до 1955 р. на частку України припало тільки 16,4% всіх капіталовкладань цілого

---

⁵⁾ Д. А. Чугаєв, стор. 94. Підкресл. наше.

СССР при питомій вазі людности України (за даними 1956 р.) — 20,3%. А на РСФСР припало за цей же час — 67,1% усіх капіталовкладань при питомій вазі людности в Союзі рівній тільки 56,5%.

За відомостями, що їх офіційно оголошено, із 679 мільярдів карб. втрат у цінах 1941 р. за час війни (1941-1944 рр.); що їх мало державне господарство й господарства приватних осіб цілого СССР, на частку України припало 285 мільярдів карб., або 42% втрат усього СССР⁶). Проте в четвертій п'ятирічці (1946-1950 рр.) питому вагу капіталовкладань України піднесено тільки до 19,2%. Себто — ця питома вага капіталовкладань була у 2,2 рази менша за питому вагу втрат України в 1941-1944 рр. Ба більше, вона не досягла навіть питомої ваги людности України в Союзі — 20,3%. А вже в наступних 1951-1955 рр. ця питома вага капіталовкладань в народне господарство України знизилася до 15,9%. У 1956 р. впала до 15,6%. А за контрольними числами на 1959-1965 рр. питома вага капіталовкладань в народне господарство України має знизитися вже до 14,4% всесоюзної суми.

Та найкраще цю різницю можна побачити й зрозуміти, коли все звести до одновимірної бази, коли суму капіталовкладань у народне господарство кожної республіки вирахувати на одиницю людности. Тоді виявиться, що за весь період 1918-1955 рр. (у цінах на 1. VII. 1955 р. і без урахування незначних колгоспних сум, що їх, до речі, у надрукованих статистичних збірниках по республіках і не розпо-

---

⁶) «СССР в цифрах», стор. 20.

ділено) в РСФСР на одиницю людности припадає — 8.555 карб., а в Україні — 5.832 карб., або на 31,8% менше. А за контрольними числами на 1959-1965 рр., в РСФСР має припасти на одиницю людности 8.119-8.290 карб., а в Україні 5.108-5.228 карб., або на 37% менше, ніж в РСФСР.⁷⁾ Отже маємо тут незвичайно яскравий приклад колоніального підходу ЦК КПСС при розподілі коштів на потреби України й РСФСР із спільної державної скарбниці. З усього цього наочно бачимо, що складові республіки зовсім не в однаковій мірі користуються добрами Союзу, як в цьому упевнює нас пропаганда. Найбільше і на шкоду іншим складовим республікам, цих дібр ЦК КПСС приділяв і приділяє РСФСР.

2. Нерівномірне плянове збільшування промислових кадрів по складових республіках Союзу в період 1932-1956 рр.

Аналізуючи офіційні цифрові відомості про капіталовкладання в народне господарство за 1918-1955 рр., ми виявили, що 56,1 млрд. карб., які належало вкласти в розбудову народнього господарства України (за принципом справедливого й рівномірного розподілу між республіками фінансових засобів із спільної державної скарбниці ССРСР), та 95,8 млрд. карб., які належало вкласти в розбудову народнього господарства інших неросійських республік, а разом — 151,9 млрд. карб. у цінах на 1. VII. 1955 р., були, за директивами ЦК КПСС, із

---

⁷⁾ Вирах. за: Хрущов — «Контрольные цифры» ...

явною шкодою для народів неросійських республік передані для розвитку народнього господарства РСФСР.⁸⁾ Через цю дискримінаційну національну політику постали наступні наслідки, що їх відбила офіційна статистика. Обсяг огульної продукції промисловости ССРСР року 1956 у порівнянні з роком 1913 збільшився: у всьому Союзі — в 27 разів,⁹⁾ в РСФСР — у 30 разів, а на Україні тільки у 18 разів.¹⁰⁾ Якщо ж взяти до уваги темпи розвитку трьох останніх років, 1955-1957, то у збільшенні огульної продукції своєї промисловости Україна відстала від РСФСР: року 1955 — на 5,5 року, року 1956 — на 6 років і року 1957 — вже на 6,25 року.¹¹⁾ Отож, маємо тут справу з явними показниками гальмування розвитку промисловости на Україні способом систематичного недодавання їй потрібних капіталовкладань.

Про все це досить ясно говорять також і відомості про рух робітничих кадрів. Почнімо, перш за все, з аналізи офіційних даних про кількість робітників, що працюють у промисловості цілого ССРСР. За цими офіційними свідченнями, динаміка кількості робітників у цілому ССРСР від 1932 р. до 1956 року мала такий вигляд (див. табл. 1).

На жаль, ми не знайшли у виданих в ССРСР ста-

---

⁸⁾ Див. докл. нашу працю: «Політика колоніялізму ЦК КПСС у ділянці капіталовкладань у господарство України в 1918-1955 рр.».

⁹⁾ «Народ. хозяйство ССРСР в 1956 г.», стор. 51.

¹⁰⁾ Там же, стор. 55.

¹¹⁾ Див. докл. нашу працю: «Україна в системі советського колоніялізму», розд. 7, п. 5.

Табл. 1. Пересічна кількість робітників і службовців у промисловості цілого ССРСР¹²⁾

Роки	Тис. осіб	у %/о/о до р. 1932	у %/о/о до р. 1940
(1)	(2)	(3)	(4)
1932	8.000	100	—
1937	10.112	126,4	—
1940	10.967	137,1	100
1950	14.144	176,8	129,0
1955	17.367	217,0	158,3
1956	18.457	230,7	168,3

тистичних збірниках даних про динаміку кількості робітників і службовців у промисловості за цей же період окремо для РСФСР та УССР. Отож, із показників табл. 1 можемо зробити тут тільки один безсумнівний висновок, що за зазначений 25-річний період (1932-1956) в цілому ССРСР кількість робітників і службовців у промисловості за плянами ЦК КПСС збільшено у 2,3 рази, або на 130,7%. Та зазначене збільшення кількості робітників і службовців у промисловості плянувалося й здійснювалося у республіках нерівномірно, бо нерівномірно, як ми бачили, розбудовувано по тих складових республіках і промисловість. Адже розподіл між республіками коштів на капіталовкладання для розвитку народного господарства протягом всього періоду диктатури ЦК КПСС провадився так, що за 37 років (1918-1955) Україна на кожну одиницю своєї

¹²⁾ «Промышлен. СССР», стор. 23 і «Нар. хоз. СССР в 1956 г.», стор. 50.

Табл. 2 Рух всієї кількості робітників і службовців в РСФСР, в УРСР та інших республіках Союзу на вересень кожного року.¹³⁾

Роки й назви показників	РСФСР	Україна	Інші республіки	СССР
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1. У тисячах осіб:				
1940	20.778	6.202	4.926	31.906
1950	26.554	6.926	6.697	40.177
1954	32.077	8.497	8.643	49.217
1955	33.013	8.734	8.815	50.562
1956	34.060	9.107	9.443	52.610
2. У 0/0 до СССР:				
1940	65,1	19,4	15,5	100
1950	66,1	17,2	16,7	100
1954	65,2	17,3	17,5	100
1955	65,3	17,3	17,4	100
1956	64,7	17,3	18,0	100

¹³⁾ «Нар. хоз. СССР в 1956 г.», стор. 207 і «Нар. хоз. СССР», стор. 192.

людности одержала капіталовкладань менше за РСФСР на 31,8%, а інші республіки менше на 39,8%. З цього ясно, що коли темпи розвитку промисловості в Україні у порівнянні з РСФСР були загальмовані, то мусили бути загальмовані й темпи збільшення кількості промислових робітників. Це підтверджують також і відомості про рух усієї кількості робітників та службовців за 1940-1956 рр. в цілому ССРСР. Із 31 906 тис. в 1940 році кількість їх зросла до 52 610 тис. в 1956 р., або на 64,9%. А кількість робітників та службовців у самій тільки промисловості (див. табл. 1) за цей же час збільшилася з 10 967 тис. до 18 457 тис., або на 68,3%. Як бачимо, за 16 останніх років різниця досягла лише 3,4%. Але відомості про всю кількість робітників та службовців дані в розподілі на республіки, і це дає можливість зробити порівняльну аналізу. Будуємо табл. 2., додавши до офіційних абсолютних цифрових даних свої відсоткові вирахування. (Див. стор. 11).

Та перед тим, як починати розгляд показників цієї табл. 2., згадаймо, що, за офіційними даними 1956 р., питома вага людности цих республік була така: РСФСР — 113,2 млн. осіб, або 56,5%, Україна — 40,6 млн., або 20,3%, інші складові республіки — 46,4 млн., або 23,2%. Що ж до року 1940., то РСФСР мала тоді 108,4 млн. людности, що становило також 56,5% людности цілого Союзу, Україна — 41,0 млн., або 21,4% людности Союзу, а інші республіки — 42,3 млн., або 22,1%.¹⁴⁾

---

¹⁴⁾ Абсолютні цифри беремо з «Нар. хоз. ССРСР в 1956 г.», стор. 18.

Переходячи тепер до відносних показників графі 2-ої табл. 2., ми виявляємо, що питома вага всіх робітників і службовців в РСФСР за подані тут п'ять років виявила коливання в межах 64,7‰ — 66,1‰. Себто — у порівнянні з питомою вагою людности РСФСР в Союзі була більша на 8,2‰ — 9,6‰.

Та зовсім не так стоїть справа з іншими (окрім України) складовими неросійськими республіками. Питома вага їхніх робітників і службовців у Союзі 1940 року дорівнювала тільки 15,5‰ і лише поволі піднялася в 1956 р. до 18,0‰. У порівнянні ж з питомою вагою їх населення вона була у 1940 р. нижча на 6,6‰, а в 1956 р. нижча на 5,2‰.

Але ще відмінніше було становище на Україні. Року 1940 питома вага робітників і службовців України в Союзі дорівнювала 19,4‰ і була у порівнянні з тодішньою питомою вагою людности республіки нижча на 2,0‰. А вже в 1950-1956 рр. питома вага робітників і службовців України в Союзі знизилася до 17,3 і зафіксована на цьому рівні, хоча за 1950-1956 рр. кількість робітників і службовців не була стабільною, а безупинно збільшувалася, давши за ці роки приросту в Союзі аж на 31‰. Таким чином, у 1950-1956 рр. питому вагу усіх робітників і службовців України в Союзі через низку плянових заходів ЦК КПСС знижено у порівнянні з питомою вагою людности України на 3,0‰ і протягом зазначеного часу утримувано на цьому рівні (див. відносні показники графі 3. таблиці 2.).

з. *Плянове стримування зросту кількості міської
людности за рахунок сільської та вивіз сільської
до Азії. Гальмування росту кількості промислових
кадрів*

Вся ця робітнича політика партії знайшла яскра-
ве відбиття в динаміці розподілу людности між
містами й селами. Ця динаміка виявляє, що після
1940 року ЦК КПСС систематично плянував на
Україні, порівнюючи з РСФСР, значно повільніше
збільшення міської людности за рахунок допливу
вихідців з сел. Н. І. Ляликов у книзі, що вийшла
в Москві року 1954, писав:

«За питомою вагою міської людности Укра-
їнська РСР заняла в 1939 р. *перше* місце
(поруч з Азербайджаном) серед усіх союзних
республік». ¹⁵⁾

Це його твердження цілком згідне з даними пе-
репису людности на 17. 1. 1939 р. І було воно нор-
мальним, як взяти до уваги, що Україна в Союзі
має найбільшу гущину населення, про що згадува-
лося вже раніше. Проте, після 20-ти років відповід-
ного популяційного плянування ЦК КПСС, Україна
безповоротно втратила оте своє *перше* місце у спра-
ві переваги питомої ваги міської людности. Це на-
очно видно із наступних порівняльних даних табл.
2а. (Див. стор. 14).

Щоправда, як показує табл. 2а, *перше* знижен-
ня питомої ваги міської людности України відбуло-

---

¹⁵⁾ Н. И. Ляликов, «Совет. Украина», стор. 92. Під-
кресл. наше.

Табл. 2а. Відсотковий розподіл людности між містами й селами в УРСР, РСФСР та ССРСР.¹⁶⁾

Назви показників (1)	Україна (2)	РСФСР (3)	СССР в цілому (4)
Розподіл людности у ‰/‰:			
1. на 17. I. 1939 (перепис):			
а) міста й робітничі селища	36,2	33,6	32,9
б) села	63,8	66,4	67,1
2. в 1940 р. (розрахунок):			
а) міста й робітничі селища	33,4	(33,6)	31,6
б) села	66,6	(66,4)	68,4
3. на I. IV. 1956 (розрахунок):			
а) міста й робітничі селища	39,3	48,2	43,4
б) села	60,7	51,8	56,6
4. на 15. I. 1959 (перепис):			
а) міста й робітничі селища	45,7	52,3	47,8
б) села	54,3	47,7	52,2

¹⁶⁾ Таблицю 2а складено за: а) «Нар. господ. УРСР», стор. 7, б) «Нар. хоз. РСФСР», стор. 5, в) «Нар. хоз. ССРСР в 1956 г.», стор. 17, г) «Радянська Україна» ч. 108 за 10. V. 59, г) Поллюйко Н. И., «Миграція населення и урбанізація ССРСР». Відомості в табл. 2а про кількість міської й сільської людности в РСФСР в 1940 р. є умовні, а тому поставлені в дужках. Точних відомостей ми не знайшли, а тому повторили відомості 1939 р.

ся в 1939 р. в наслідок приєднання до УРСР земель Західної України, де був досить низький відсоток міської людності. Проте все ж таки й після цього приєднання питома вага міської людності України залишилася ще на досить високому рівні. Так, у 1940 р. вона дорівнювала 33,4% й була, либонь, майже така, як і в РСФСР і значно вища (на 1,8%) за пересічного показника для всього ССРСР. Та проминуло після того 16 років, і ми бачимо, що питома вага міської людності на Україні 1. IV. 1956 року хоча й піднеслася до 39,3%, виявилася, проте, на 8,9% нижча за показника для РСФСР і на 4,1% нижча за показника для всього ССРСР. За наступний майже трирічний період питома вага міської людності на Україні знову збільшилася, досягши в 1959 р. — 45,7%. Проте й цей відсоток залишився на 2,1% нижчим пересічного рівня по всьому ССРСР і на 6,6% нижчим пересічного рівня в РСФСР.

Все це також дає підстави твердити, що протягом 20-ти років (1939-1959) ЦК КПСС пляново гальмував на Україні розвиток промисловости і цим самим стримував зростання кількості міської людності на Україні, віддаючи у всьому цьому перевагу РСФСР. ЦК КПСС прагнув тримати українську сільську людність на селі, не пускаючи її до українських міст. А зайвину робочої сили, що через це створювалася в українському селі, намагався вивозити до азійських просторів.^{16а)} До цього ще й заробітки кол-

---

^{16а)} Див., напр. : а) «Вільна Україна» ч. 18 за 1958, стор. 60, «Українська молодь в Казахстані». б) «Свобода» ч. 61 за 31. III. 59, «Сибір неісходима». в)

госпників на Україні були значно гірші, ніж в РСФСР, бо від України відбиралася відносно більша частина сільсько-господарської продукції і менша залишалась на сплату праці. *Інакше бо не можна пояснити таких фактів:* а) роздрібний товарообіг по селах України в 1955 р. був менший, ніж по селах РСФСР, на цілих 41,1⁰/₀; б) сума вкладів-збережень в ощадних касах в розрахункові на одну особу людности за час 1950-1956 рр. на Україні була менша за РСФСР також на 41,2⁰/₀ ^{16б)} (в останньому випадкові ми беремо розрахунок на одиницю всієї людности, бо офіційна статистика не дала відомостей про вклади до ощадкас окремо по селах і містах). Все це досить наочно свідчить про те, що Україна є тереном найбільшого колоніального визиску селянства. Очевидно, в цей спосіб плянового економічного тиснення ЦК КПСС примушує селянство України «добровільно» зголошуватися на всякі заклики партії до виїзду за межі України для освоєння азійських цілин та перелогів, а також для праці там на гідротехнічних спорудах та на розбудові там промислу.

Отож, якщо за 19 років (1940-1959) питома вага міської людности на Україні все таки збільшилася на 12,3⁰/₀, то зараз ще важко сказати, в якій частині це збільшення відбулося за рахунок сільського українського елемента і в якій частині за рахунок ввезення з-поза меж України колоніза-

---

«Вільна Україна» ч. 16 за 1957 р., стор. 43, «Враження і факти з сучасної Західньої України» тощо.

^{16б)} Див. докладно: Соловей: Україна в системі советського колоніалізму, стор. 182, 184.

торського, переважно великоруського, елементу. Опанування чужих завойованих міст своїм етнічним елементом (а в крайньому разі — іншонаціональним, неутральним) завжди було і є бажанням і потребою всіх завойовників. Більшовицька Москва не є в цьому ніяким винятком. Найяскравішим прикладом може бути Львів. До 1939 р. великороси траплялися тут хібащо одиницями. А після виселення відти в 1944-1946 рр. поляків до Польщі, а значної кількості українців до Сибіру, «з різних міст Росії», як повідомляла «Радянська Україна» (за 13. VIII. 46), з Ленінграду, Москви, Ярославля тощо, спеціальними потягами привезено до Львова великоросів для зайняття тут керівного й пануючого становища. І тепер, за повідомленням кореспондента Нью-Йорк Таймсу (за 20. IX. 57), великоруські колоністи становлять у Львові 35% людности, або близько 135 000 осіб.¹⁷⁾ Але це тільки один з яскравих прикладів.

Намагаючись якнайменше пускати сільської української людности до українських міст (для цього в СРСР запроваджено систему внутрішніх паспортів, які тільки у виняткових випадках видаються селянам, а без паспорта ніде нікого не пропишуть для прожиття), спрямовуючи шляхом адміністративного тиснення зайвину української сільської людности, переважно молоді, поза межі України, особливо ж до

---

¹⁷⁾ Про це докладніше у нашій праці «Людність України за 40 років влади ЦК КПСС. III: Винищування української людности та колонізування великоросами (після перепису 1939 р.)».

Центральної Азії й Сибіру з метою швидкої асиміляції та русифікації її там; мобілізуючи для цього ж вивозу з України частково й українську міську молодь, — ЦК КПСС разом з тим через підлеглий йому державний адміністративний апарат пильно дбає про інтенсивне колонізування українських міст великоруськими осадниками й резидентами. Яскравий приклад цього ми щойно бачили на прикладі Львова. А щоб оберекти їх, цих колонізаторів, від українізації на Україні, ЦК КПСС запровадив навіть закон, що звільняє їх від неприємної для них процедури вивчення української мови на Україні. Себто — ЦК КПСС оголосив і узаконив великоруську мову державною не лише в РСФСР, а й на Україні (як і в інших неросійських республіках), а українську мову на Україні визнав за необов'язкову, другорядну й провінційну^{17а)}.

Так послідовно й систематично провадить ЦК КПСС захоплення великоросами (та цілком вже зросійщеними елементами) міст суверенної, нібито, УССР. Так пляново провадить він відсунення по тих українських містах українського етнічного елементу на другорядні й підлеглі позиції. Він бо добре знає науку революції 1917-1919 рр., коли наочно виявилось, що лише великоруський національний елемент, який панував в українських містах, здолав

---

^{17а)} Див.: а) Тезиси ЦК КПСС и Совета Министров СССР «Об укреплении связи школы с жизнью...», розд. 19; б) Закон Верх. Ради УССР за 17 квітня 1959 р. про реформу шкільництва і про мову викладання в школах УССР.

міцно тримати Україну в під'яремному стані, у підлеглості Москві.

Тут не зайвим буде подати яскраве конкретне свідчення українця з сателітної держави, що досі був симпатиком комунізму. Добувши дозвіл, він поїхав оглянути Україну та відвідати свої рідні місця в Галичині, де мав родичів та багато знайомих. Та ця подорож несподівано принесла йому тяжке розчарування. До свого родича в США він написав листа, в якому згадує і про примусовий виїзд людей з Галичини і про колонізацію та русифікацію її. Він пише:

«Одних забирають силою, а інші їдуть, бо їм в Україні грозить голод і безробіття. Немає праці в Україні українцям у фабриках та в усяких урядах, бо позаймали кращі роботи люди з інших советських республік, а всім кермують московські партійні люди. Це неправда, що в Україні в урядах і містах панує українська мова. Я був у Києві, у Львові, в Станіславові, і я там не чув української мови на вулиці, ні в бюрох. Українська мова тільки в селах, в устах колгоспників, але й її засмічують агітатори всякими москалізмами, а також привозять ті москалізми молоді хлопці, що відбувають військову службу в червоній армії». ¹⁷⁶⁾

Цей останній момент (колонізування й русифікування України), що його може спостерегти кожен

---

¹⁷⁶⁾ Народна Воля ч. 38 за 1. X. 59, стор. 1 і 7: «Теперішня совет. панщина».

уважний турист, має вже дуже багато потверджень у пресі. Зараз ми маємо найостанніше потвердження Ст. Мельника, спеціального кореспондента «Вінніпег Трибюн», що 1959 року їздив на Україну.^{17в)}

Отож, ми маємо тут саме те явище, про яке у 1922 р. більшовицький теоретик Г. Сафаров (пізніше знищений, либонь, Сталіном) писав:

«Угнетенный народ — без языка, потому что государственным языком считается язык его угнетателей; он лишен права свободно располагать своей судьбой — во всех правительственных органах сидят его враги; он лишен школы, т. к. правительственная школа — также орудие национального угнетения».^{17г)}

Нарешті, ще одно зауваження. Говорячи про кількість робітничих кадрів України в порівнянні з РСФСР, як про показник колоніального стану промисловости України, ми мусимо застерегтися від можливих непорозумінь. Економісти, які порівнюють ССРСР з промислово розвиненими країнами Західної Європи чи Північної Америки, можуть

---

^{17в)} Див.: а) «Український Голос» ч. 35-39 за 2. IX — 30. IX. 1959, стор. 1: «Ст. Мельник пише...» б) «Україн. Голос» ч. 16 за 22. IV. 59, стор. 10: «Як русифікують Західну Україну», в) «Свобода», ч. 30 за 13. II. 59, стор. 2: «Русифікація Захід. України»; ч. 144 за 29. VII. 59, стор. 2-3: «Пошлюбна подорож з Нью-Йорку до Києва»; ч. 182 за 22. IX. 59, стор. 2: «Неймовірне, але правдиве». Тоцо.

^{17г)} Г. Сафаров, «Национальный вопрос и пролетариат». Петроград, ГИЗ, 1922, стор. 30.

нам зауважити, що кількість кадрів у промисловості залежить не тільки від колоніального стану тої чи тої країни, а й від наявності цілої низки інших причин, а саме: 1) від запровадження тої чи тої технології виробництва; 2) від озброєності промислових закладів новими чи застарілими машинами; 3) від панування певних видів промисловости, бо не всі види її потребують однакової кількості робочої сили; 4) від продуктивности праці, яка пов'язана з ступнем її механізації та із модерністю тої механізації тощо. Можуть зауважити, як це дехто й робить, що в США, наприклад, півмільйона робітників вугільної промисловости дають стільки ж продукції, як і два мільйони робітників ССРСР. Що 13% людности США, які працюють в сільському господарстві, дають більше сільсько-господарських продуктів, ніж 42% сільського населення ССРСР, хоча загальна кількість людности США є значно менша від загальної кількості людности ССРСР. І т. д.

Усі ці зауваження могли б мати силу лише тоді, коли б ми порівнювали Україну із США чи з Англією, чи з Західньою Німеччиною тощо. Але ми в даному разі порівнюємо Україну з РСФСР, а обидві вони протягом 40 років перебувають під єдиним і абсолютним керівництвом ЦК КПСС. І стан промисловости обох цих республік — УРСР та РСФСР — цілком залежить від тенденцій плянувальників з ЦК КПСС. Отож, якщо у всьому тому, про що говорилося передніше, є значна різниця між УРСР та РСФСР і та різниця є для України негативною, то це є тільки наслідок відповідної ко-

Табл. 26. Кількість робітників і службовців за даними 1955 р. ¹⁸⁾

Республіки	Загальна кількість		У тому числі в промисловості	
	Тисяч осіб	У % ⁰ / ₀ до ССРСР	Тисяч осіб	У % ⁰ / ₀ до ССРСР
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
РСФСР	33.013	65,3	12.155	70,0
Україна	8.734	17,3	2.948	17,0
Інші республіки	8.818	17,4	2.264	13,0
СССР	50.565	100	17.367	100

¹⁸⁾ Джерело див. у покликув. до табл. 2 і 6.

лоніяльної політики ЦК КПСС, провадженої протягом 40 років.

Виникає питання, які ж галузі народнього господарства України за час до 1955 р. були в наслідок згаданої політики загальмовані у своєму розвитку? І навпаки, які галузі народнього господарства РСФСР були натомість розбудовані за кошти, не додані Україні та іншим неросійським республікам? Прямих даних про це упорядчики виданих у Москві й Києві в 1956 й 1957 рр. статистичних збірників свідомо постаралися не дати. Тому доводиться нам, для з'ясування поставленого питання, використовувати різні непрямі дані, роблячи у зв'язку з цим додаткові розрахунки. Тут, перш за все, трохи допоможе нам порівняння даних про кількість робітників та службовців, що працюють в промисловості, із загальною кількістю їх. Ці дані ми маємо за 1955 р. (Див. табл. 2б, ст. 23).

Як бачимо (гр. гр. 3 й 5), із загальної кількості всіх робітників і службовців Союзу на частку РСФСР припало 65,3%, а робітників та службовців, що працюють у промисловості, навіть 70,0%, або на 13,5% більше за питому вагу людности РСФСР. Натомість на частку інших (окрім України) складових республік із загальної кількості робітників і службовців припало тільки 17,4%, а з тих, що працюють в промисловості — тільки 13,0%, або на 10,2% менше проти питомої ваги людности тих республік. Що ж до України, то вона зайняла середнє місце. Тут не така яскрава різниця, але все ж таки вона є, і є вона негативною для України. Питома вага загальної кількості робітників і служ-

бовців України в Союзі дорівнює 17,3%, а питома вага її робітників і службовців у самій промисловості — 17,0%. Як побачимо далі, ця різниця на 0,3% все таки становить не абищо. У цілому ж питома вага робітників і службовців у промисловості України є нижча на 3,3% за питому вагу її людності в Союзі. Отож, новий безсумнівний висновок, що його ми можемо зробити тут, є такий: при складанні плянів розвитку промисловості (яка у порівнянні з сільським господарством дає людності значно кращі заробітки і разом з тим ослаблює негативні наслідки аграрного перенаселення), ЦК КПСС пляново намагався розбудовувати її якнайкраще в РСФСР. Через це тут зосереджено й 70% всієї кількості промислових робітників цілого ССРСР.

4. Порівняння України з РСФСР щодо підготовки кадрів та наявної їх кількості в народньому господарстві

Офіційні збірники подають відомості про підготування фахівців для народнього господарства в 1951-1955 роках. Зробивши порівняльну аналітичну таблицю з цих даних для України й РСФСР, ми виявили незвичайно характеристичну тенденцію плянувальників з ЦК КПСС, особливо коли співставили ці дані з кількістю людности цих двох республік Союзу (див. табл. 3 на стор. 25).

Кількість людности України до кількості людности РСФСР, за даними квітня 1956 р., становила 35,9%. Умовно беремо це співвідношення для ціло-

Табл. 3. Кількість підготованих і випущених фахових кадрів за п'яту п'ятирічку: 1951 — 1955 рр. (у тисячах осіб).¹⁰⁾

Назви показників	РСФСР		Україна у %/о до СРФСР	
	(1)	(2)	(3)	(4)
Уся людність на квітень 1956 р. для порівняння		113.200	40.600	35,9
1. Підготовано механізаторських кадрів для сільського господарства (трактористів, комбайнерів, механіків-комбайнерів . . . . .)		1.853	674	36,4
2. Випущено із шкіл трудових резервів; із технічних училищ; із ремісничих, залізничних і гірничопромислових шкіл; із шкіл фабрично-заводського і гірничопромислового навчання		1.150	387	33,7
3. Випущено з технікумів та середніх фахових шкіл		954	298,8	31,3
4. Випущено фахівців з вищих шкіл всього		680	203,1	29,9
У т. ч. без зоочників		529	157,7	29,8

Табл. 4. Підготовано й випущено механізаторів
сільського господарства від 1950 до 1955 рр.
у тисячах осіб щороку.²⁰⁾

Роки	РСФСР	Україна	у % до РСФСР
(1)	(2)	(3)	(4)
1950	304	96,8	31,8
1951	370	128,1	34,9
1952	366	124,4	34,0
1953	336	116,6	34,7
1954	443	183,3	41,2
1955	338	121,8	36,0

²⁰⁾ Абсолютні дані див. там же.

го періоду 1951-1955 рр., бо немає жодних підстав припускати, що в інші роки цього п'ятиріччя воно було відмінне у відсотковому відношенні. Тепер уважно гляньмо на показники графи 4 таблиці 3. Виявляється, що кількість підготованих на Україні механізаторських кадрів (трактористів, комбайнерів та механіків-комбайнерів) до кількості цих же кадрів в РСФСР становила 36,4%, або на 0,5% більше за питому вагу людности. Виходить, як порівнювати із співвідношенням людности (35,9%), що Україна у п'ятій п'ятирічці у справі підготування кадрів механізаторів сільського господарства перебувала у кращому стані, ніж РСФСР. Та треба думати, що це трапилось не так через те, що ЦК КПСС звернув головну увагу на розвиток на Україні сільського господарства, як тому, що він запланував у цей час масовий вивіз з України молоді для освоєння цілинних земель у Казахстані, Алтаї, Сибіру тощо. Тому треба було підготувати серед тої молоді достатню кількість механізаторів для тамошнього сільського господарства. Що цей наш здогад не є помилкою, ми виявляємо, вирахувавши наступне співвідношення на підставі абсолютних щорічних даних (див. табл. 4 на стор. 27).

Як видно з цієї цифрової ілюстрації (див. гр. 4), до 1954 р. на Україні кадрів механізаторів сільського господарства підготовлялося значно менше, ніж того вимагало співвідношення людности України до РСФСР, яке, як ми вже знаємо, дорівнювало

---

¹⁹⁾ Абсолютні дані взято з: а) «Нар. хоз. РСФСР», стор. 270, 315; б) «Нар. госп. УРСР», стор. 390, 449.

— 35,9%. Отже, менше: року 1950 — на 4,1%; року 1951 — на 1,0%; року 1952 — на 1,9%; року 1953 — на 1,2%. Але в 1954 році, коли почалася мобілізація молоді на цілину, кількість підготованих в Україні механізаторів сільського господарства досягла раптом аж 41,2% проти кількості підготованих механізаторів в РСФСР. Себто, у порівнянні із співвідношенням людности України до людности РСФСР, більше на цілих 5,3%. Це ясно говорить, що ЦК КПСС свідомо й заздалегідь запланував взяти відносно найбільшу кількість молоді з України, і для неї спеціально організовано оте збільшене кількісне підготування. І справді, «ще перед жнивими з України в примусовому порядку виїхало 40.000 молодих механізаторів» — повідомляв у кінці 1954 року один з оглядачів київської преси^{20а}). Чому з України — це ясно з усієї дискримінаційної колоніальної національної політики псевдоінтернаціоналістів із ЦК КПСС. Молодь з України брали й беруть у значно більшому відсотку, ніж з РСФСР, з одного боку — для підсилення процесу зрусифікування її, з другого — для обезкровлення української нації, для ослаблення творчих сил її. Та бо молодь, забрана з України за допомогою тиснення партійного апарату, випадає з-під засягу національного українського культурного процесу і потрапляє в царину дії великоруського культурного процесу, що старанно культивується не тільки в самій РСФСР, де неросіяни, до речі, становлять якихось

---

^{20а}) «Вперед» ч. 12 (49) за 1954, стор. 3.

25%, а й у Казахстані та інших неросійських республіках.

За офіційними даними, з кінця 1957 року, до самого лише Казахстану, на цілині землі, за допомогою апарату ЛКСМУ мобілізовано й вивезено з України 75 тисяч молоді²¹). Але ця цифра стара, бо про неї говорилося в Києві ще 22-24. XII. 1955 р. на XVII з'їзді ЛКСМУ. Для кінця 1957 р. вона далеко не повна. Та процес вивозу молоді з України від кінця 1957 р. не припинявся, а навпаки — й після того відбувався й відбувається пляново та систематично, хоч офіційно про це стараються якнайменше говорити. Проте деякі уривкові дані іноді потрапляють до преси. Ось, наприклад, московський ЦК ВЛКСМ у своєму зверненні до київського ЦК ЛКСМУ, яке з'явилося в київській пресі 25. XII. 57 р., писав:

«...нині, виконуючи рішення XX з'їзду КПРС, українська молодь вносить гідний вклад у всенародню боротьбу за побудову комуністичного суспільства... Десять тисяч юнаків і дівчат братньої України на заклик партії разом з молоддю інших республік поїхали на освоєння цілиних земель Казахстану й Алтаю, на новобудови Сибіру, Сходу»²²).

Як вже зазначено, про виїзд з України 75 тисяч молоді повідомлялося ще на з'їзді ЛКСМУ в грудні 1955 р.²³). Ці ж 10 тис. поїхали з України вже до-

---

²¹) «Радянська Україна», ч. 287 за 11. XII. 57.

²²) «Радянська Україна» ч. 299 за 25. XII. 57, стор. 4.

²³) Див., наприкл.: а) «Молода Україна» ч. 30 за

датково, бо — «виконуючи рішення XX з'їзду КПРС», що відбувся в лютому 1956 р. Але й це не все. Бо ось, скажімо, один із пресових спостерігачів, покликуючися на офіційне джерело, писав:

«Існує в Україні Золочівське училище механізації сільського господарства. Засновано його в 1954 році. За ці роки училище випустило майже 2.000 висококваліфікованих працівників сільського господарства. Де вони, ці молоді фахівці, працюють?»

І відповідає словами офіційного повідомлення:

«... Більша половина з них в новостворених радгоспах Казахської ССР та інших республік (Радіо Київ, 12. XII. 1957)».

Далі цей же спостерігач подає:

«У районних часописах Волині, а також у пересиланнях Київського Радіо, вже неодноразово подавалось оголошення про набір студентів до Луцького училища механізації. В оголошенні так і говориться: „Громадяни приймаються... з умовою, що після закінчення училища вони будуть направлені (себто: надіслані, спрямовані — Д. С.) на цілинні землі” (Луцьк, 11 січня 1958 р.)»²⁴).

Та вивозять з України не тільки підготованих механізаторів, а й ту молодь, що, закінчивши загальноосвітні школи, не встигла ще набути ніякого

1956, стор. 25. Торонто, б) «Народна Воля» ч. 7, 1956, стор. 3. Скрентон.

²⁴) Л. Нестор: Продовження політики вивезення. («Укр. Вісті» в Н. У. ч. 31 за 24. IV. 58).

фаху. Вивозять для всіляких, іноді — дуже тяжких робіт²⁵). Варто подати й таку вістку:

«...за повідомленням казахстанського радіо з 25 березня 1958 р., до Казахстану мали прибути 8.000 родин з України на постійне поселення»²⁶).

Нарешті маємо ще одно цікаве пресове повідомлення, з якого видно, чому саме з України тече інтенсивний людський потік до Казахстану та інших азійських просторів:

«...ось що читаємо в московському журналі «Знамя» число 4, 1958: ...Тов. Хрущов задав низку питань, зв'язаних із долею нашої Магнітки... (в Казахстані — ред.). У наслідок обміркування справи було вирішено обов'язково допомогти будівництву. Микита Сергійович дав багато порад щодо індустріялізації будівництва. Сказав він і про кадри: *треба брати людей із України...* Вони можуть допомогти Казахстанові»²⁷).

А ось, як ілюстрація до цього, в московському виданні «Книжная Летопись» занотовано таке промовисте видання:

«Ждем вас, дорогие украинцы, в Джамбул-

---

²⁵) Див., напр., «Українська молодь в Казахстані» («Вільна Україна», ч. 18, 1958, стор. 60-61.

²⁶) «Свобода» ч. 82 за 1. V. 58, стор. 2: «Новий етап...»

²⁷) «Укр. Вісті» в Н. У. ч. 42 за 1. VI. 58, стор. 2: «Порада Хрущова». Підкресл. наше.

скої області. Сборник статей о колхозах области. Джембул, 1959, 29 с.»²⁸).

Чому саме в Джембульській області Казахстану чекають не когось іншого, а «дорогих українців»? Цілком вірну відповідь на це дає американець Фредерік Ч. Баргторн у книзі «Советсько-російський націоналізм», що вийшла в 1956 р, у Нью-Йорку. Він пише, що, колонізуючи тюркські азійські республіки переважно українцями, Москва, з одного боку, хоче зробити їх, українців, співвідповідальними за русифікаційну колонізацію цих чужих земель і, з другого, підбурити мусульманські народи проти українців, цих головних колонізаторів їхніх земель. Як бачимо, Москва діє за принципом «діли й пануй»²⁹). Про інші цілі цієї акції посиленого вивозу з України молоді ми вже сказали допіру.

Все сказане свідчить, що Україна перебуває під особливим колоніальним тиском ЦК КПСС. З України забирають відносно найбільший відсоток молоді для освоєння цілин. Відци ж переважно беруть контингенти для колоніального заселення Казахстану та інших азійських республік. *З цією метою, щоб мати на Україні постійну зайвину робочих рук, тут і загальмовано розвиток промисловости.*

Ця брошура була вже в стадії друкарського складання, коли газети подали офіційно замонітороване у Вашингтоні повідомлення українською мовою

---

²⁸) У ч. 9 за 1959, стор. 13.003. Довідка Бібліот. НТШ, Сарсель, за 11. III. 59.

²⁹) «Укр. Голос» (Вінніпег) ч. 27 за 3. VII. 57, стор. 10: «Москов. совет. націоналізм».

Львівської радіовисильні від 3. XII. 59 р. (о 7-ій год. вечора за європ. часом) про «плянове переселення» родин із Львівської області. У тому повідомленні сказано:

«Обласний Відділ Організованого Набору Робітників і Переселення недавно повідомив, що в грудні 1959 р. почалося плянове переселення родин Львівської області до колгоспів Кримської області. В січні 1960 р. почнеться подібне переселення до колгоспів Миколаївської та Херсонської областей Укр. РСР та до колгоспів і радгоспів Джамбульської, Карагандської і Кустанайської областей Казахської РСР»^{29а}).

Куди скільки має бути *пляново* переселено — навмисне промовчано. Але що основну масу цих нещасних переселенців повезуть до Казахстану — не підлягає ніякому сумнівові. Адже ми бачили, що в Джамбульській області давно вже з нетерпінням чекають «дорогих українців».

Ці переселення цілих селянських родин серед лютої зими та, очевидно, ще й у товарових вагонах, зовсім нагадують нам також «добровільні» плянові переселення кріпаків сто років тому на тій же Україні під тодішньою теж московською владою. Влада змінилася, але колоніальна політика лишилася та сама.

Але повернімося до підготування кадрів механі-

---

^{29а}) Див., напр.,: а) «Свобода» (Нью-Йорк) ч. 236 за 8. XII. 59, стор. 1; б) «Укр. Голос» (Вінніпег) ч. 51 за 23. XII. 59, стор. 1; в) «Народна Воля» (Скрентон) ч. 48 за 10. XII. 59, стор. 1.

заторів. Як ми вже знаємо з даних табл. 3, протягом 1951-1955 рр. їх на Україні підготовлено було відносно значно більше, ніж в РСФСР. Що ж до підготування інших фахівців, то у п'ятій п'ятирічці (1951-1955) Україна взагалі була в значно гіршому за РСФСР становищі. Так, навіть випуск із шкіл трудових резервів (з технічних училищ, з ремісничих, залізничних та гірничопромислових шкіл і з шкіл фабрично-заводського й гірничо-промислового навчання) на Україні становив вже тільки 33,7% такого ж випуску в РСФСР. Випуск же із технікумів та фахових середніх шкіл України становив ще менше — 31,3% до такого ж випуску РСФСР. А випуск фахівців із вищих шкіл України становив тільки — 29,9% такої ж групи фахівців, випущених в РСФСР. Все це за наявності становища, коли кількість населення України до кількості населення РСФСР становила — 35,9%, коли густина людности на Україні значно більша, ніж в РСФСР, а засоби на підготування усіх цих фахівців бралися й беруться із спільної для всіх цих народів державної скарбниці.

Проф. Ілля Гольдман, у статті про дуже незадовільний стан із житловим будівництвом на Україні, подав цитату з виступу одного з більшовицьких бюрократів на Україні, в якій сказано:

«Серйозним недоліком значної частини будівельних організацій лишається недоброякісність виконання робіт. Це є наслідком невисокої кваліфікації робітників і керівного персоналу нижчої ланки, з одного боку, і відсут-

ности технічної контролі — з другого. Досить сказати, що сьогодні на будовах України тільки 50 відсотків керівного персоналу — будівельні майстри — мають вищу і середню спеціальну освіту».

Подавши цю цитату, І. Гольдман, між іншим, ставить питання: «Чому в житловім будівництві України так мало кваліфікованих сил?» І тут же пише:

«Є дві можливі відповіді: або їх в Україні не вишколюють, мовляв — для колонії вони не потрібні; або ті, хто одержує в Україні спеціальну освіту, вищу і середню, використовуються не для потреб України: їх вивозять поза її межі»³⁰).

Та у світлі всього сказаного передніше треба, мабуть, визнати, що у справі зазначеного підготування й використання технічних кадрів діють на Україні обидві названі ним причини, які є наслідком уярмленого її становища.

Перед цим (див. табл. 3 й 4) ми піддали аналізу офіційні дані про підготування кадрів у п'ятій п'ятирічці. Тепер же зупинімося над даними про фактичну насиченість народнього господарства України фахівцями. Беремо для цього останні відомості — на 1. XII. 1956 р., що їх дає нам офіційне джерело в розподілі на республіки. Будуємо аналітичну таблицю ч. 5, в якій подаємо відомості: 1) про загальну, за офіційними даними, кількість фахівців у народньому господарстві, а з

---

³⁰) І. Гольдман: «Що з житловим будівництвом в Україні» («Народна Воля» ч. 24 за 12. VI. 58).

Табл. 5. Скількшки фахівців з вищою й середньою освітою працювало в народньому господарстві України й РСФСР за даними на 1 грудня 1956 р.³¹⁾

Назви показників	РСФСР Україна у %/о/о до РСФСР			
(1)	(2)	(3)	(4)	(4)
1. ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ФАХІВЦІВ (тисяч осіб):				
а) З вищою освітою:				
Всього	1.570,4	500,3	—	—
А з них: Інженерів	494,1	121,9	—	—
Агрономів, зоотехніків, ветеринарів і лісоводів				
	97,0	32,8	—	—
б) З середньою освітою:				
Всього	2.262,3	655,5	—	—
А з них: Техніків	730,1	167,9	—	—
Агрономів, зоотехніків, ветеринарів і лісоводів				
	163,5	63,1	—	—

2. ІЗ РОЗРАХУНКУ НА 100.000 ЛЮДНОСТІ:

	(1)	(2)	(3)	(4)
а) З вищою освітою:				
Всього		1.387,3	1.232,2	88,8
З них: Інженерів		436,5	300,2	68,8
Агрономів, зоотехніків, ветеринарів і лісоводів		85,7	80,8	94,3
б) З середньою освітою:				
Всього		1.998,5	1.614,5	80,7
З них: Техніків		645,5	415,5	64,3
Агрономів, зоотехніків, ветеринарів і лісоводів		144,4	155,4	107,6

з) Відомості про загальну кількість взято з «Нар.хоз. ССРСР в 1956 г.», стор. 212-215.

тим і в фабрично-заводській промисловості і 2) наш розрахунок на 100.000 людности кожної республіки, щоб мати одновимірну базу для порівняння.

Як взяти розраховану на 100.000 людности кількість фахівців, що, за даними на 1. XII. 1956 р., працювала в народньому господарстві, то у порівнянні з РСФСР Україна мала (див. гр. 4): усіх фахівців з вищою освітою *менше на 11,2%*, а зокрема — інженерів *менше на 31,2%* і агрономів, зоотехніків, ветеринарів та лісоводів *менше на 5,7%*. Усіх же фахівців з *середньою спеціальною освітою* у порівнянні з РСФСР Україна *мала менше на 19,3%*, а, зокрема, техніків *менше на 35,7%*. І лише агрономів, зоотехніків, ветеринарів та лісоводів з середньою освітою мала вона на *7,6%* більше за РСФСР. Як бачимо, в народньому господарстві України пересічно на одну й ту ж кількість людности у порівнянні з РСФСР фахівців працює *значно менше*. Особливо ж мало інженерів (*менше на 31,2%*) і техніків (*менше на 35,7%*). Це цілком пов'язане із загальною дискримінаційною національною політикою ЦК КПСС щодо України в галузі промислового розвитку, про що вже згадувалося передніше. Щоб не допустити до гармонійного й нормального розвитку всіх галузів промисловости України, ЦК КПСС, з одного боку — загальмував темпи того розвитку, що ми вже бачили, і з другого — надав розвиткові тої української промисловости потворного однобічного напрямку, гіпертрофічно розвиваючи для потреб РСФСР вугільну й залізодобувну промисловість України. Все це прикривається потребами «спеціалізації й кооперації», од яких,

проте, є лише користі для народнього господарства РСФСР і самі втрати для народнього господарства України.

Якщо ж порівняно з РСФСР на Україні виявилося на 7,6% більше сільсько-господарських фахівців, і то лише з середньою освітою (агрономів, зоотехніків, ветеринарів тощо), то це лише тому, що ЦК КПСС намагається спеціалізувати Україну на постачанні для РСФСР хліба, м'яса, молока, масла, яєць тощо, а українську людність спеціалізувати на плеканні великої рогатої худоби, свиней тощо. Так, за даними на 1. X. 1956 р., на кожну тисячу людности припадало: великої рогатої худоби в РСФСР — 330,5 голів, а на Україні — 371,4 голів, або на 12% більше; свиней в РСФСР — 266,7 голів, а на Україні — 417,1 голів, або на 55,9% більше. При тій значно більшій кількості худоби на кожну тисячу людности, що її дає Україна, їй, Україні, у порівнянні з РСФСР нормально належалося б мати відсоток фахівців значно вищий за 7,6%. І не тільки фахівців з середньою, а й з вищою освітою, яких Україна має навіть на 5,7 менше за РСФСР.

5. Розподіл пересічної кількості робітників, інженерно-технічного персоналу й службовців за 1955 р. між республіками та особливості цього розподілу.

Якщо підготування фахівців вищої, середньої і навіть нижчої кваліфікації на Україні у п'ятій п'ятирічці (за інші п'ятирічки ми, на жаль, відо-

мостей не знайшли) пляноване було ЦК КПСС із значним відставанням порівняно з підготовою цих же фахівців в РСФСР; якщо за весь час диктатури ЦК РКП(б)-ВКП(б)-КПСС (1918-1955 рр.) Україні систематично недодавалися мільярди карбованців для капіталовкладань і розбудови її народного господарства; якщо в народне господарство Україна на кожні 100.000 людности спрямовано було для праці інженерів і техніків менше, ніж в РСФСР на 31,2% — 35,7%, — то й загальна кількість робітників у фабрично-заводській промисловості України мусить бути відносно значно менша за кількість їх в РСФСР. І справді, це цілком потверджується, коли ми переходимо до аналізу офіційних цифрових даних за 1955 рік. (Див. табл. 6, ст. 42-43).

Почнімо наш розгляд з третього, найнижчого розділу цієї табл. ч. 6, з даних про питому вагу промислово-виробничого персоналу окремих республік. Ми вже звернули увагу на факти, що питома вага всієї кількості робітників і службовців у промисловості республік зовсім не збігається з питомою вагою населення цих республік в Союзі. Зокрема, ми вже виявили тоді (див. попередню табл. ч. 2а), що весь промислово-виробничий персонал фабрик і виробень України становив у 1955 р. тільки 17,0% загальносоюзної кількості при питомій вазі всієї людности України в Союзі — 20,3%. І навпаки, промислово-виробничий персонал РСФСР становив аж 70,0% загальносоюзної кількості при питомій вазі людности РСФСР в Союзі — 56,5%. А як взяти тепер для розгляду питому вагу окремих груп промислово-виробничого персоналу,

що їх дає нам табл. ч. 6, то виявляться ще й нові некорисні для України (та й для інших неросійських республік) моменти. Україна значно гірше, ніж РСФСР, забезпечена інженерно-технічними кадрами у своїй промисловості, що ми вже виявили раніше, аналізуючи інші офіційні дані. Тут ми бачимо, що питома вага інженерів і техніків, які року 1955 працювали на фабриках і виробнях України, сягала тільки 16,5% всесоюзної кількості проти питомої ваги людності України в Союзі — 20,3%. В РСФСР же інженерів і техніків на фабриках і виробнях працювало аж 71,3% при питомій вазі людності РСФСР — 56,5%. А питома вага службовців промисловості України становила ще менший відсоток — 15,9% всесоюзної кількості. З другої (середньої) частини таблиці ми бачимо також, що Україна має найгірший внутрішній розподіл промислово-виробничих кадрів. Та до висвітлення цих моментів ми повернемося ще в наступному розділі, звівши всі ці відомості до одновимірної бази — до розрахунку на 100.000 людності, кожної республіки.

Все це є наслідок того, що ЦК КПСС і підлеглий йому союзний уряд, розбудовуючи коштом усіх республік промисловість ССРСР, робив це по окремих республіках нерівномірно і несправедливо саме стосовно до народів неросійських республік. Передусім і найбільше ця розбудова промисловості, згідно з директивами ЦК КПСС, відбувалася на території РСФСР, куди спрямовувалися найбільші (із розрахунку на одиницю людності) суми капіталовкладань. ЦК КПСС намітив і послідовно здій-

Табл. 6. Пересічна за рік кількість робітників і службовців у фабрично-заводській промисловості в 1955 р.³²)

Назви показників РСФСР Україна Інші республіки Разом СРСР

(1) (2) (3) (4) (5)

1. У тисячах осіб:

Увесь промислово-виробничий персонал	12.155	2.948	2.264	17.367
А в тому:				
а) робітники	9.980	2.454	1.847	14.281
б) інженери й техніки	1.102	254	189	1.545
в) службовці	525	120	108	753

2. У %/‰ до всієї кількості кожної республіки:

Увесь промислово-виробничий персонал	100	100	100	100
А в тому:				
а) робітники	82,1	83,2	81,6	82,2
б) інженери й техніки	9,1	8,6	8,3	8,9
в) службовці	4,3	4,1	4,8	4,4

(1) (2) (3) (4) (5)

3. У $\frac{0}{100}$ до підсумку для ССР:

Увесь промислово-виробничий персонал

70,0 17,0 13,0 100

А в тому:

а) робітники

69,9 17,2 12,9 100

б) інженери й техніки

71,3 16,5 12,2 100

в) службовці

69,7 15,9 14,4 100

²²⁾ При складанні цієї табл. ч. 6 ми взяли абсолютні дані для РСФСР, УССР і ССР із трьох статистичних збірників: а) «Промышленность СССР», стор. 23; б) «Народн. хозяйство РСФСР», стор. 65; в) «Нар. госпд. УРСР», стор. 24. Маючи два доданки (РСФСР та УССР) і суму (СССР) ми вже арифметичним способом здобули третій доданок («інші республіки»).

снує спеціалізацію господарств республік в тому напрямі, щоб промисловість, яка для держави є найважливішою і яка дає робітникам пересічно найвищі заробітки, розвивалася переважно в РСФСР. І навпаки, щоб сільське господарство та здобувна промисловість розвивалися переважно в неросійських республіках, зокрема — на Україні. Таким чином, увесь господарський розвиток ССРСР, за плянами ЦК КПСС, скеровано в тому напрямку, щоб неросійські республіки залежали від промислового розвитку РСФСР, щоб ці неросійські республіки були постачальниками сировини для розбудови промисловости РСФСР, щоб вони готові виробити одержували по згоді з РСФСР, щоб господарства цих неросійських республік аніяк не були збалансовані самі в собі й самовистачальні. Для цього, між іншим, запроваджено нерентабельну з господарського боку систему кооперування промислових закладів, що віддалені часто-густо на тисячі кілометрів. Проте всього цього вимагають політичні інтереси російського більшовицького імперіялізму. А також інтереси колоніального тримання в своїх руках господарства неросійських республік.

Більшовицький пропагандист академік А. Арзуманян пише:

«Низку найважливіших видів сировини імперіялістичні держави добувають виключно або здебільшого із колоній та напівколоній... Здобувають ці види сировини за безцінь»...

«Колонії також важливі для імперіялістів і як ринки збуту їхніх товарів... Вони (імперіялісти) намагаються свою грабіжницьку по-

літику видати за благодійність. Найбільш розповсюдженим є твердження, що імперіялісти ідуть на допомогу некультурним народам з метою піднести їхню просвіту. Але це — обдурювання» ...

«Їхньому господарству (колоній та залежних країн) вони (імперіялісти) надають одностороннього, потворного характеру, щоб завжди тримати ці країни у себе на прив'язі... для висмоктування з них багатств... В одних країнах вони сприяють розвиткові бавовництва і забирають собі всю бавовну, а в інших — розвиткові каучукових плантацій і забирають увесь каучук. Одно слово, вони (імперіялісти) віддають перевагу розвиткові в них (у колоніях) лише тих галузів, які дають сировину: нафту, мідь, олово, свинець тощо. Імперіялісти перетворюють підбиті країни в додаток до господарства тої чи тої (своєї) імперіялістичної держави» ...³³⁾

Це так пише Арзуманян, звичайно, про імперіялістичні західноєвропейські держави. Але все це в такій же мірі і навіть ще більше стосується так колишньої царської Російської імперії, як і теперішнього ССРСР, що лише формально є союзом незалежних республік, а фактично — найцентралізованішою колоніальною імперією, в якій інтереси усіх 14-ти неросійських республік (силою зброї

---

³³⁾ А. Арзуманян, «Что такое империализм». Москва, 1954, стор. 39, 40, 41.

червоної армії включених у Союз) підпорядковані економічним і політичним інтересам РСФСР.

Плянове протягом шости п'ятирічок зосередження в РСФСР основної маси промислових підприємств трохи не всіх більш-менш важливих галузів продукції забезпечило цій республіці цілком гармонійний розвиток її народного господарства. І навпаки, неросійські республіки пляново були позбавлені цього. За плянами ЦК КПСС, народні господарства неросійських республік не мусять розвиватися гармонійно і більш-менш самовистачально. Вони мусять бути лише додатком до господарства РСФСР, постачальниками сировин для її фабрик і виробень. Так, наприклад, на частку РСФСР в 1955 р. припало великої рогатої худоби 53,0%, а свиней 53,1% всесоюзної кількості. Проте промислова продукція м'яса досягла в РСФСР — 57,1%, а продукція ковбасних і вуджених виробів — 71,1% всесоюзної кількості. Україна ж великої рогатої худоби мала 20,9%, а свиней навіть 29,1% всесоюзної кількості, а питома вага промислової продукції м'яса досягла у неї тільки 19,0%, ковбасних же та вуджених виробів ще менше — 16,7% всесоюзної продукції.

Так само, маючи значно нижчу за питому вагу свого населення кількість рогатої худоби, РСФСР випродукувала в 1955 р. 61,0% всесоюзної кількості шкіряного взуття, себто більше на 4,5% за питому вагу свого населення і на 8% більше за питому вагу своєї великої рогатої худоби. А Україна, яка виплекала великої рогатої худоби більше за питому вагу свого населення, випродукувала шкіряного

взуття тільки 15,9% всесоюзної кількості, або на 4,4% менше за питому вагу свого населення і на 5% менше за вагу своєї великої рогатої худоби.

Того ж 1955 року митої вовни в РСФСР здобуто 52,2% всесоюзної кількості, але вовняних тканин в РСФСР випродуковано аж 82,5% всесоюзної кількості. Натомість Україна, наприклад, дала 19,9% всієї всесоюзної кількості митої вовни, але вовняних тканин вона випродукувала тільки 5,5% всесоюзної кількості, себто — у 3,6 рази менше за питому вагу своєї вовни.

А ось ще яскравіші приклади з того ж 1955 р. Із всього здобутого в цілому ССРСР бавовняного прядива в РСФСР випродуковано було всього 0,2%, але продукції бавовняних тканин на РСФСР припало аж 89%. Із випродукованого в цілому ССРСР шовку-сирцю на РСФСР припало — 0,0% але шовкових тканин в РСФСР випродуковано 81,4% всієї кількості.³⁴⁾ І т. д.

Сировина й напівфабрикати збираються з неросійських республік, і на базі їх розбудовується фабрична промисловість РСФСР. Таким чином твердження А. Арзуманяна цілком потверджується на прикладах сьогочасного ССРСР. Які негативні економічні наслідки все це мало для неросійських народів ССРСР, ми висвітлили в іншому місці. Так, шляхом аналізу офіційних цифрових даних про роздрібний товарообіг за 1950-1955 рр. ми виявили, що людність України й інших неросійських респу-

---

³⁴⁾ Див. докладн. в нашій праці: «Україна в системі советського колоніялізму».

блік (87 млн. людей) живе на 31,7% гірше за людинність РСФСР (113,2 млн. люд.).³⁵⁾ Так само значно гірший у порівнянні з РСФСР рівень побутово-економічного життя на Україні ми виявили і на інших (окрім роздрібного товарообігу) ділянках життя, провадячи порівняльний аналіз офіційних даних про пересилання поштових листів, пакунків, грошових переказів, телеграм, даних про збереження в ощадних касах, даних про обслуговування української людності залізничним та автобусним транспортом, тощо.³⁶⁾

6. Промислово-виробничий персонал в 1955 р. в розрахунку на 100.000 людности республік

Відомості про загальну кількість робітників і службовців, а зокрема — про кількість їх на фабриках і виробнях, ми передніше розглядали в розрізі питомої ваги їх та в порівнянні з питомою вагою населення тих республік. Але значно виразнішу й яскравішу картину здобудемо ми, коли ці відомості зведемо до одновимірної бази, себто — вирахуємо кількість їх на 100 000, скажімо, людности кожної республіки. Базою для цього розрахун-

³⁵⁾ Див. нашу працю: «Вияв наслідків політики колоніалізму ЦК КПСС за допомогою статистичних даних про роздрібний товарообіг України» («Вільна Україна», ч. 18, 1958).

³⁶⁾ Див. нашу працю: «Колоніальна політика ЦК КПСС у світлі цифрових даних про транспорт і зв'язок України». («Вільна Україна», ч. 22 за 1959).

Табл. 7. Пересічна кількість промислово-виробничого персоналу за 1955 р. в розрахунку на 100.000 людности республік.

Назви показників	РСФСР Україна		Інші СССР республіки в цілому		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1. На 100.000 людности припадає одинок:					
Всього пром.-виробничого персоналу	10.738	7.261	4.879	8.674	7.133
А в тому: робітників	8.825	6.044	3.981	7.133	772
інженерів і техніків	973	626	407	772	376
службовців	464	296	233	376	
2. Ті ж дані у % до РСФСР:					
Увесь пром.-виробничий персонал	100	67,6	45,4	80,8	80,8
А в тому: робітники	100	68,5	45,1	80,8	79,3
інженери і техніки	100	64,3	41,8	79,3	81,0
службовці	100	63,8	50,2	81,0	

ку будуть нам абсолютні дані з табл. ч. 6. Наслідок же цього вирахування дає наступна табл. ч. 7.

З цієї табл. ч. 7 наочно видно, що Україна на кожні 100 000 своєї людности, порівняно з такими ж даними для РСФСР, має *менше*: а) промислових робітників — на 31,5⁰/₀; б) інженерів та техніків — на 35,7⁰/₀ і в) службовців — на 36,2⁰/₀. Інші ж 13 неросійських республік мають на кожні 100 000 своєї людности у порівнянні з РСФСР *менше*: а) промислових робітників — на 54,9⁰/₀; б) інженерів та техніків — на 58,2⁰/₀; в) службовців — на 49,8⁰/₀.

Оце абсолютно некорисне для неросійських республік порівняння з РСФСР ні в якому разі не є спадщиною від царських часів. Бо після революції 1917 р. проминуло вже 40 років. За цей час, коли б на те бажання і добра воля уряду диктаторів, багато дечого із некорисного співвідношення можна було б змінити й направити в умовах цілковитої централізації й пляново господарства. І ми бачили вже, що лише за 25 років (1932-1956) кількість промислових робітників збільшилася в ССРСР у 2,3 рази. А як порівнювати з 1928 р. (з початком п'ятирічок), то року 1956 збільшення кількості промислових робітників відбулося майже в п'ять разів, бо року 1928 кількість робітників і службовців у цілому Союзі дорівнювала числу 3 773 тис.³⁷⁾ А збільшення кількості промислових робітників стоїть у цілковитій залежності від розбудови промисловости, яка відбувається за плянами ЦК КПСС. І ця розбудова промисловости набула в ССРСР безперечно вели-

---

³⁷⁾ Нар. хоз. ССРСР в 1956 г., стор. 204.

ких розмірів, і огульна продукція її досягла в 1955 р. рівня у 27 разів більшого за рівень 1913 р. Отож, виявлене показниками табл. ч. 7 абсолютно некорисне для України (як і для інших неросійських республік) співвідношення з відповідними даними стосовно РСФСР сталося в наслідок того, що уряд ССРСР, за директивними плянами ЦК КПСС, протягом десятків років провадив систематичну типово-колоніальну експропріацію матеріальних засобів, випродукованих українським народом, і передавав їх до РСФСР для розбудови там промисловости та для більшого піднесення там життєвого рівня людности. Така ж сама експропріація народніх капіталів для потреб РСФСР провадилася й по інших неросійських республіках. Так робили колись великі капіталістичні колоніальні держави — Англія, Франція, Німеччина, Голляндія, щодо своїх колоній. Так робила царська колоніальна імперія — Росія щодо підбитих нею народів. Так само робить це тепер нібито соціялістична, а насправді типова колоніальна імперіялістична держава — ССРСР. Дармащо народи ССРСР проголошені суверенними та вільними і формально мають свої республіки й уряди. Через нечинність їхніх паперових конституцій вони позбавлені будь-яких прав і придушені деспотією всесоюзної партійної бюрократії, для якої принципи інтернаціоналізму й рівноправности народів існують лише як вигідний товар для експорту-пропаганди за кордоном, а зовсім не для запровадження цих принципів у життя в самому ССРСР. І запис Леніна до щоденника 31 грудня 1922 р. про те, що:

«... інтернаціоналізм з боку гноблячої або так званої великої нації (хоч великої тільки своїми насильствами, великої тільки так, як великим є держиморда) повинен полягати не тільки в додержанні формальної рівності націй, але й у такій нерівності, яка компенсувала б з боку нації гноблячої, нації великої, ту нерівність, яка складається в житті фактично», — 38)

залишився мертвою буквою, лише гарно сказаними словами. І партійні Ленінові нащадки, опановані у своїй керівній частині великоруським великодержавним шовінізмом, не оголошували цього Ленінового «заповіту» аж 34 роки. Очевидно, вони вважали його за порожні слова, висловлені у хвилини слабости, коли Ленін відчував уже наближення смерті. У всякому разі — діяли вони всупереч тому, про що він писав, як про це свідчать тепер факти. А може вони, його партійні нащадки, були просто переконані, що цим своїм словам і сам Ленін не надавав реального значення, а вжив їх саме тоді, коли підписували договір про створення ССРСР, тільки як пропагандивно-заспокоюючу фразеологію?

Так у табл. ч. 6, як і в табл. ч. 7 при уважному розгляді відносних числових показників звертає на себе увагу дуже вже некорисне для неросійських республік, зокрема ж для України, ще й внутрішнє для цих республік співвідношення, яке є також наслідком плянових заходів ЦК КПСС. А саме: ін-

---

38) «Комуніст України» ч. 7 за липень 1956.

женерно-технічний персонал на Україні у порівнянні з РСФСР становить значно менший відсоток стосовно кількості робітників кожної з цих республік. Особливо яскраво виявляється некорисний для неросійських республік розрив, коли ми вирахуємо кількість усього того персоналу на 10.000 промислових робітників. (Див. табл. ч. 8 на стор. 54).

Ця цифрова ілюстрація показує, що на одну й ту ж кількість промислових робітників у порівнянні з РСФСР на Україні припадає *менше*: інженерів та техніків на 6,3%, а службовців — на 7,0%. Інші ж неросійські республіки проти РСФСР мають *менше* інженерів та техніків на 7,3%. Що ж до службовців у промисловості цих 13-ти неросійських республік, то їх є там відносно до кількості робітників не тільки не менше, як зіставляти з РСФСР, а навіть на 11,5% більше. Та це пояснюється, певно, тим, що, хоча до тих неросійських республік і надіслано з РСФСР відповідну кількість фахівців, економістів та партійців-адміністраторів і наглядачів, все ж таки доводиться тримати там ще й чимало службовців із тубільної людности. Вони бо знають місцеву мову і правлять значною мірою за перекладачів, за елемент, що пов'язує прибулих колонізаторів (фахівців, адміністраторів тощо) з місцевою колоніальною людністю. Але це останнє висловлюємо покищо як здогад.

7. Особливості розподілу промислових робітників за галузями виробництва

Перейдімо тепер до аналізу співвідношення кількості робітників окремих республік у найважли-

Табл. 8. Скільки року 1955 припадало на 10.000 промислових робітників кожної республіки інженерів, техніків та службовців.

Назви показників	РСФСР Україна Інші республіки ССРСР в цілому				
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
1. Абсолютні дані (кількість одиниць):					
Інженерів та техніків	1.104	1.035	1.023	1.082	
Службовців	526	489	585	527	
2. У % до РСФСР:					
Інженерів та техніків	100	93,7	92,7	98,0	
Службовців	100	93,0	111,5	100,2	

віших галузях промисловости, щоб виявити, які ж саме галузі виробництва протекційно розвивалися в РСФСР і розвиток яких одночасно ціляно гальмувався на Україні. На жаль, потрібних нам прямих відомостей у вигляді абсолютних числових даних статистичні довідники, що їх видано в ССРСР в 1956 і 1957 рр., не дають не тільки для складових республік, а й для цілого Союзу. Видно, подавати ці дані та ще й у розподілі на республіки, для партійної пропаганди не є вигідно. Проте у цих статистичних довідниках таки є відомості про відсотковий розподіл усіх промислових робітників між основними галузями виробництва окремо для ССРСР, РСФСР і УРСР. Ось вони у зведеному вигляді (див. таб. ч. 9).

Загальну кількість промислового персоналу (робітників, інженерів, техніків, службовців тощо) за 1955 р., за офіційними даними, ми подали вже передніше. Нагадуємо ці цифри: РСФСР — 12.155 тис. осіб, Україна — 2.948, інші 13 республік — 2.264, а всього в ССРСР — 17.367 тис. осіб. Для України, РСФСР і ССРСР в цілому ми маємо офіційні дані про відносний розподіл оцих загальних абсолютних кількостей (див. табл. 9) між основними галузями промисловости. Це дає нам цілковиту можливість вирахувати для ССРСР, РСФСР і України абсолютні дані для кожної з позначених основних галузів виробництва. Немає у нас відсоткового розподілу між основними галузями виробництва тільки для 2.264 тис. промислово-виробничого персоналу інших 13-ти республік разом взятих. Проте, здобувши абсолютні цифри промислово-виробничого персоналу по основних галузях виробництва для

Табл. 9. Чисельність робітників найважливіших галузей виробництва у відсотках до загальної кількості робітників промисловости кожної республіки в 1955 р.³⁹

Галузі промисловости

СССР У тому числі:
РСФСР УРСР

	(1)	(2)	(3)	(4)
1. Чорна й кольорова металургія (враховуючи й видобуток руд)		5,7	5,5	6,9
2. Паливна промисловість		7,7	5,6	16,2
У тому числі вугільна		?	?	14,2
3. Електростанції та електромережі		1,5	1,5	1,5
4. Хемічна (враховуючи гірничо-хем. і гумо-азбест.)		3,2	3,6	2,5
5. Машинобудування й металооброблення		31,0	33,1	28,8
6. Лісозаготівлі, деревообробна та паперова пром.		14,7	16,8	9,4
7. Промисловість будівельних матеріалів		5,9	5,0	7,9
8. Легка промисловість		17,0	16,9	11,9
9. Харчосмакова промисловість		9,1	7,8	10,9
У тому числі цукрова промисловість		?	?	2,4
10. Інші виробництва		4,2	4,2	4,0
Разом уся промисловість	100	100	100	100

Табл. 9. Чисельність робітників найважливіших галузів виробництва
у відсотках до загальної кількості робітників промисловости
кожної республіки в 1955 р.³⁹⁾

Галузі промисловости

	СССР У тому числі:			
(1)	(2)	(3)	(4)	РСФСР УРСР
1. Чорна й кольорова металургія (враховуючи й ви- добуток руд)	5,7	5,5	6,9	6,9
2. Паливна промисловість	7,7	5,6	16,2	16,2
У тому числі вугільна	?	?	14,2	14,2
3. Електростанції та електромережі	1,5	1,5	1,5	1,5
4. Хемічна (враховуючи гірничо-хем. і гумо-азбест.)	3,2	3,6	2,5	2,5
5. Машинобудування й металооброблення	31,0	33,1	28,8	28,8
6. Лісозаготівлі, деревообробна та паперова пром.	14,7	16,8	9,4	9,4
7. Промисловість будівельних матеріалів	5,9	5,0	7,9	7,9
8. Легка промисловість	17,0	16,9	11,9	11,9
9. Харчосмакова промисловість	9,1	7,8	10,9	10,9
У тому числі цукрова промисловість	?	?	2,4	2,4
10. Інші виробництва	4,2	4,2	4,0	4,0
Разом уся промисловість	100	100	100	100

СССР, РСФСР та України, ми легко в арифметичний спосіб здобудемо оцей третій, відсутній додаток для кожної галузі виробництва тих 13-ти республік. Все це дає нам можливість побудувати наступну таблицю ч. 10, яка й висвітлить нам ті моменти, що їх свідомо затушкували й заховали офіційно видані статистичні збірники.

Досить уважно переглянути абсолютні й відносні показники табл. ч. 10, щоб зрозуміти, чому офіційні статистичні збірники так старанно обминають подання цих цифр і зашифровують у маломовні в даному разі порівняльні відносні числа. Показники цієї табл. ч. 10 дають цілком ясну картину питомої ваги в Союзі окремих галузів промисловости основних республік і наочно розкривають нам суть економічної політики ЦК КПСС. Та перед тим, як розпочати розгляд даних цієї таблиці, гляньмо уважно на відсоткові показники передущої табл. ч. 9. Тут ми спостережемо (графа 2) відмітне явище: найбільшу кількість промислово-виробничих кадрів цілого СССР зосереджено: в машинобудуванні та металообробці — 31,0% і в легкій промисловості — 17,0. Разом же у цих двох галузях промисловости цілого СССР зосереджено 48% усіх промислово-виробничих кадрів. В РСФСР же (гр. 3) у цих двох найголовніших галузях промисловости зосереджено

---

³⁹⁾ Див.: а) «Промышленность СССР», стор. 24; б) «Народ. хоз. РСФСР», стор. 64; «Нар. господар. УРСР», стор. 25. У всіх цих статистич. збірниках сказано, що відомості охоплюють всю державну й кооперативну промисловість, враховуючи й промисловість колгоспів.

Табл. 10. Скільки працювало всього промислово-виробничих кадрів у найважливіших галузях промисловости в 1955 р. по республіках.

Назви показників	РСФСР Україна		Інші ССРСР	
	(2)	(3)	(4)	(5)
1. Абсолютні дані в тисячах осіб:				
1. Чорна й кольорова металургія (враховуючи й видобуток руд)	669	203	118	990
2. Паливна промисловість	681	478	178	1.337
3. А з тим і вугільна промисловість	?	419	?	?
4. Електростанції та електромережі	182	44	69	295
5. Хемічна промисловість (враховуючи гірничо-хем. і гумо-азбестову)	438	74	44	556
6. Машинобудування і металообробка	4.023	849	512	5.384
7. Лісозаготівлі, деревообробна та паперова промисловість	2.042	277	234	2.553
8. Промисловість будівельних матеріалів	608	233	184	1.025
9. Легка промисловість	2.054	351	547	2.952
10. Харчосмакова промисловість	948	321	311	1.580
У тому й цукрова	?	71	?	?

(1)

	(2)	(3)	(4)	(5)
10. Інші виробництва	510	118	67	695
Разом уся промисловість	12.155	2.948	2.264	17.367
2. У $\frac{0}{100}$ % до ССРСР:				
1. Чорна й кольорова металургія (враховуючи й видобуток руд)	67,6	20,5	11,9	100
2. Паливна промисловість	50,9	35,8	13,3	100
3. Електростанції й електромережі	61,7	14,9	23,4	100
4. Хемічна промисловість (враховую- ючи гірничо-хем. і гумо-азбестову)	78,8	13,3	7,9	100
5. Машинобудування і металооброб.	74,7	15,8	9,5	100
6. Лісозаготівлі, деревообробна та паперова промисловість	80,0	10,8	9,2	100
7. Промисловість будівельних мате- ріалів	59,3	22,7	18,0	100
8 Легка промисловість	69,6	11,9	18,5	100
9. Харчосмакова промисловість	60,0	20,3	19,7	100
10) Інші виробництва	73,4	17,0	9,6	100
Разом уся промисловість	70,0	17,0	13,0	100

відповідно — 33,1 та 16,9%, а разом — 50% усіх промислово-виробничих кадрів. Коли ж ми переходимо тепер до України (гр. 4) — картина різко міняється. Тут у машинобудуванні й металообробленні працює тільки 28,8%, у легкій промисловості — 11,9%, а разом лише 40,7% усіх промислових кадрів України. Таким чином, у найважливіших галузях обробної промисловості — машинобудуванні, металообробленні й легкій промисловості, — де потрібні найкваліфікованіші робітники, яким і за працю платиться найдорожче, — на Україні, у порівнянні з РСФСР, zatrudнено значно менший відсоток людей. Отже — ці виробництва на Україні розбудовано відносно значно гірше. Але особливо наочно виявляє це табл. ч. 10, друга (нижня) частина якої дає нам питому вагу промислово-виробничого персоналу промислових груп кожної з основних республік. Вона показує, що з усієї кількості робітників, які зосереджені в легкій промисловості Союзу, на частку РСФСР (гр. 2) припадає 69,6% (при питомій вазі людности цієї республіки в Союзі — 56,5%), а на частку України (гр. 3) — 11,9% (при питомій вазі людности в Союзі — 20,3%). Так само з усієї кількості робітників Союзу, які зосереджені в машинобудівельній та металообробній промисловості, на частку РСФСР (гр. 2) припадає — 74,7%, а на частку України (гр. 3) тільки — 15,8%. І це в той час, коли Україна й досі є головним в ССРСР місцем здобування залізної руди й витопу металу. Так, наприклад, року 1955 з усіх

71.862 тис. тонн залізної руди, видобутої в СРСР, на частку України припало 39.948 тонн, або 55,6%.⁴⁰⁾

Та цілком зворотною картину ми маємо (див. табл. ч. 10), коли переходимо до розгляду даних про кількість промислово-виробничого персоналу, zatrudненого у тих галузях промисловости, в яких здобування копалин забирає майже всю кількість робочих рук (як у кам'яновугільній промисловості), або дуже значну кількість (як у чорній і кольоровій металургії та в будівельній групі). Так, у цілому СРСР у чорній і кольоровій металургії, куди враховано й здобування руд, zatrudнено було в 1955 році — 5,7%, у паливній — 7,7%, в групі будівельних матеріалів — 5,9%, а всього — 19,3% усіх промислово-виробничих кадрів усього Союзу. В РСФСР відповідно zatrudнено було: 5,5% — 5,6% — 5,0%, а всього — 16,1%. Що ж до України, то ми маємо тут таку картину: у чорній і кольоровій металургії разом із здобуванням руд zatrudнено було — 6,9%, у паливній промисловості — 16,2%, в групі будівельних матеріалів — 7,9%, а всього — 33%, або третина усіх промислово-виробничих кадрів цієї республіки. У порівнянні з РСФСР — відсоток удвоє більший.

Особливо ж цікаву своєю яскравістю картину виявляють нам цифрові показники табл. 10 про паливну промисловість, яка в основному є здобувною, і про металургію, в поняття якої в даному разі

---

⁴⁰⁾ Пізніших даних не подаємо, бо відомості про робітників, з якими порівнюємо, маємо тільки за 1955 р.

входить не тільки витоп металу, а й початкові працевбиручі процеси — здобування руд.

Візьмімо спершу паливну промисловість України, в якій абсолютно домінуючу роль відіграє щодо кількості затрунених робочих рук видобуток із землі кам'яного вугілля. Звичайно, велику питому вагу робітників України в паливній промисловості цілого Союзу (35,8%) можна було б визнати за цілком нормальну, якщо взяти до уваги, що Україна має одно з найбільших серед відомих в Союзі родовищ вугілля. Але за нормальне це можна було б визнати лише при тій умові, коли б уряд УРСР був дійсно незалежним урядом та самостійно, в інтересах свого народнього господарства і в інтересах свого народу використовував би те видобуте вугілля. Та в дійсності, на жаль, воно зовсім не так. Видобуток вугілля на Україні значно перевищує потреби господарства самої республіки. Велика ж надвишка видобутку понад власну потребу вивозиться з України не в спосіб еквівалентного товарообміну, а в спосіб звичайного колоніального (безеквівалентного) випомповування багатств. Року 1955, наприклад, з України вивезено 33,9 млн. тонн кам'яного вугілля і коксу⁴¹⁾. Таким чином, величезний розвиток видобутку вугілля на Україні, — так з погляду інтересів українського народу, як і з погляду інтересів державної української економіки, коли взяти до уваги щойно зазначені моменти, — є явищем просто шкідливим.

---

⁴¹⁾ Див. нашу працю: «Україна в системі советського колоніалізму», розд. 7, п. 12.

Те саме треба сказати й про іншу дуже важливу галузь промисловости — про здобування руд та витоп металів. Досить порівняти питому вагу промислово-виробничого персоналу України, що працює в чорній та кольоровій металургії разом із здобуванням руд (всього 20,5% загальносоюзної кількості), із питоною вагою здобутої на Україні в 1955 р. залізної руди (55,6% загальносоюзної кількості), щоб зрозуміти, що значна частина руди, а потім і чавуну-сирцю для дальшого промислового перероблення вивозиться за межі України. Себто — і в даному разі Україна виконує переважно роллю колоніального постачальника сировини для РСФСР та для торговельного обміну її з сателітами. І вивіз з України руди та металевих півфабрикатів, як уже сказано з приводу вугілля, робиться зовсім не за принципом комерційного продажу (Україна ж не має своєї власної державної скарбниці й своїх власних ні від кого не залежних фінансів) і не за принципом товарообміну. Бо ще з 1919 року, в наслідок збройного завоювання України московською червоною армією:

«УССР и РСФСР установили общий производственный план, объединили банки и товарные фонды. *Передвижение продуктов из одной республики в другую установилось не на основе товарообмена, а в порядке осуществления единого плана снабжения*», — як пише Чугаєв⁴²).

---

²) Д. А. Чугаєв, «Коммунистическая партия...» стор. 36, підкресл. наше.

Табл. 11. Рух видобутку залізної руди від 1913 р. до 1955 р.⁴³⁾

Роки	Видобуто тисяч тонн		У відсотках до ССРСР		Україна	
	СССР	РСФСР	Україна	СССР		РСФСР
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1913	9.214	2.345	6.868	100	25,5	74,5
1928	6.133	1.411	4.722	100	23,0	77,0
1940	29.866	9.681	20.185	100	32,4	67,6
1950	39.651	18.621	21.030	100	47,0	53,0
1954	64.346	?	36.316	100	?	56,4
1955	71.862	30.859	39.948	100	43,0	55,6

⁴³⁾ Абсолютні числа взяті з: а) «Народ. господар. УРСР», стор. 36; б) «Нар. хоз. ССРСР», стор. 64, в) «Промышленность СССР», стор. 112, 113, 116.

В інших республіках ССРСР в 1955 р. видобуто 1.055 тис. тонн руди, або 1,4% всесоюз. кількості.

Отже, в Україні року 1955 було видобуто 55,6% всесоюзної кількості залізної руди, і в її чорній та кольоровій металургії коло здобування руд працювало всього тільки 20,3% загальносоюзної кількості робочих кадрів даної групи. І навпаки, РСФСР дала цього року тільки 43% всесоюзного видобутку залізної руди, а робочих рук в її чорній та кольоровій металургії та здобуванні руд працювало аж 67,6% всесоюзної кількості робітників даної групи. Це дивне явище аніж не можна пояснити тим, що на Україні, мовляв, мало у порівнянні з РСФСР розвинені видобуток та металургія кольорових металів. Адже основну масу робітничих рук в ССРСР в даній галузі забирають видобуток залізної руди та чорна металургія. Для нас немає сумніву, що дане явище пояснюється найперше тим, що з України до РСФСР для дальшого перероблення вивозиться так залізну руду, як і металеві напівфабрикати. І це наше припущення цілком потверджують наступні цифрові дані.

8. Порівняльна аналіза даних про видобуток залізної руди, випродукування чавуну, криці та прокату чорних металів — і висновки

Щоб перевірити на цифрах висновок, зроблений перед цим, перегляньмо зібрані й зведені документи відомості за низку років. На жаль, нововидані статистичні збірники дають нам ці відомості не за всі роки, а тільки за деякі. Почнімо із залізної руди. (Див. табл. ч. 11).

Табл. 12. Рус витопу чавуну від 1913р. до 1955 р.⁴⁴⁾

Роки	Витоплено тисяч тонн У ^{0/0} до видобутої в даній республіці руди					
	СРСР	РСФСР	Україна	СРСР	РСФСР	Україна
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1913	4.216	1.324	2.892	45,8	56,5	42,1
1928	3.282	922	2.361	53,5	56,3	50,0
1940	14.902	5.260	9.642	49,9	54,3	47,7
1950	19.175	10.007	9.168	48,4	53,7	43,6
1954	29.972	15.063	14.792	46,6	?	40,7
1955	33.310	16.267	16.607	46,4	52,7	41,6
Пересічно за ці шість років	—	—	—	48,5	54,7	44,3

⁴⁴⁾ Те саме джерело. В останні роки витопа чавуну провадився в невеликих розмірах і по інших складових республіках.

Таблиця ч. 11 виявляє, що в цілому ССРСР від 1913 р. до року 1955 видобуток залізної руди збільшився майже у вісім разів. Проте на Україні це збільшення відбулося тільки у шість разів. Це тому, що, починаючи від першої п'ятирічки, широко розпочато видобуток залізної руди в РСФСР в основному силами політичних в'язнів. І якщо року 1913 Україна дала 74,5% всієї здобутої тоді на території сьогочасного ССРСР залізної руди, то вже в 1950-их роках питома вага України у видобутку цієї руди зменшилася до 55%, хоча сам видобуток її від 1913 р. до 1955 р. й збільшився на Україні у шість разів, досягши 39.948 тис. тонн. Отож, навіть тепер, коли в РСФСР після п'яťох п'ятирічок розбудовано здобування залізної руди — Україна все таки посідає домінуюче місце. Гляньмо ж тепер на цифрові дані про витоп чавуну в ці ж роки (див. табл. ч. 12).

З відносних показників графи 5-ої табл. 12-ої ми бачимо, що витоп чавуну у подані тут роки (за вилученням одного лише 1928 р.) в цілому ССРСР становив менше за 50% стосовно до кількості видобутої залізної руди. Пересічно ж за подані тут усі шість років — 48,5%. Відносні ж показники гр. 6 цієї таблиці подають, що витоп чавуну в самій РСФСР за ці ж шість років, що їх репрезентовано тут цифровими даними, був значно вищий за 50% і пересічно становив аж 54,7%. І навпаки, відносні показники гр. 7 свідчать про те, що на Україні витоп чавуну стосовно до кількості видобутої залізної руди не тільки значно менші відсотки за пересічні дані РСФСР, а й значно менші відсотки за

пересічні дані з цілого ССРСР. За подані тут шість років в Україні витоп чавуну до видобутку залізної руди становив пересічно тільки — 44,3%. Це ясно говорить, що частина видобутої на Україні залізної руди, — як в 1913 р. за царської адміністрації, так і в роки влади ЦК КПСС, — вивозилася й вивозиться у вигляді сировини для дальшого промислового перероблення в основному на індустриальних виробнях Великої Росії.

Скільки ж залізної руди вивозиться з України? Прямих даних про це у статистичних збірниках ми не знаходимо. Приблизно ж для 1955 р. ми вираховували це так: на Україні цього року витоплено 16.607 тис. тонн чавуну; якщо взяти пересічний для цілого ССРСР відсоток продукції чавуну з руди цього року — 46,4% і приложити до України, то виявиться, що для випродукування зазначеної кількості чавуну (16.607 тис. тонн) потрібно було зужити тільки 35.791 тис. тонн залізної руди; на Україні цього року видобуто було залізної руди — 39.948 тис. тонн (див. табл. 11), — значить, близько 4.157 тис. тонн залізної руди, або 10,4% всього видобутку цього року, вивезено з України, як сировину для дальшого десь індустриального перероблення. Це — мінімум. Бо, як зауважують нам фахівці, на Україні витоп металу із руди, яка має тут більший відсоток заліза, є в дійсності значно вищий за пересічний показник для цілого ССРСР. А тому й вивіз із України руди є фактично значно більший за цифру, що ми її тут обчислили. Проте з обережності ми не будемо вносити корективу, а приймаємо, що витоп металу з руди так в УРСР, як і в РСФСР був

однаковий — 46,4%. Себто — свідомо, щоб уникнути зайвих закидів, беремо мінімальну цифру вивозу з України залізної руди: в даному разі — 10,4%.

Тепер, якщо цю саму норму витопу чавуну з руди (46,4%) застосувати й до РСФСР, то ми встановимо, що для випродукування 16.267 тис. тонн чавуну (табл. 12) треба було в РСФСР зужити 35.058 тис. тонн залізної руди. Проте фактично в РСФСР року 1955 було видобуто тільки 30.859 тис. тонн (табл. 11). Значить, невиспачальну кількість — 4.201 тис. тонн зал. руди, РСФСР здобула з-поза своїх меж і передусім — з України (відки вивезено було мінімум 4.157 тис. тонн) та ще невелику кількість з інших неросійських республік. Адже року 1955 в інших (окрім України) неросійських республіках було витоплено 436 тис. тонн чавуну. Для цього (за тою ж всесоюжною нормою — 46,4%) мало піти 940 тис. тонн залізної руди. Всього ж залізної руди в цих неросійських республіках видобуто було в 1955 р. — 1.055 тис. тонн. Таким чином, з них вивезено 115 тис. тонн зал. руди. А всього з усіх 14-ти неросійських республік року 1955 вивезено близько 4.272 тис. тонн. Отож, якщо в РСФСР на витоп чавуну зужито 4.201 тис. тонн зал. руди, забраної з інших республік, то цього року був ще й якийсь лишок, що його вивезено, треба думати, за межі ССРСР.

Звичайно, ці наші розрахунки є наблизні. Тому в наші вирахування можуть бути внесені якісь корективи. Проте вони не можуть бути занадто великі. Отож, немає сумніву, що ці цифри в достатній мірі

Табл. 13. Рух витопу криці від 1913 р. до 1955 р.⁴⁵⁾

Роки	Витоплено криці тисяч тонн		У $\frac{0}{100}$ % до витопленого в даній республіці чавуну			
	СРСР	РСФСР	Україна	СРСР	РСФСР	Україна
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1913	4.307	1.789	2.442	102,2	134,7	84,5
1928	4.250	1.830	2.409	129,5	198,5	102,0
1940	18.317	9.310	8.938	122,9	177,0	92,7
1950	27.329	18.546	8.351	142,5	185,1	91,1
1954	41.434	24.921	15.225	138,1	165,4	102,9
1955	45.271	26.805	16.935	135,9	164,6	102,0
Пересічно за ці шість років	—	—	—	128,5	170,9	95,2

⁴⁵⁾ Джерело те саме. Витоп криці провадився і в інших республіках Союзу, але в 1955 р. він досяг там тільки 3,4% загальносоюзного витопу криці.

відбивають суть справи, а саме, що господарство України ЦК КПСС пляново пристосовує бути постачальником металургійної сировини для індустрії РСФСР. У даному разі Україна змушена була року 1955-го віддати близько 10,4% своєї залізної руди на розбудову металургії РСФСР. Але, як свідчать інші показники граф 5, 6 і 7 таблиці 12, рік 1955 не був якимсь винятком, а навпаки — явищем «нормальним».

Та вивозяться з України для індустріального перероблення в РСФСР не тільки мільйони тонн залізної руди. Так само у вигляді сировини для металургії РСФСР вивозиться з України й дуже велику частину витопленого чавуну. Тут також ми не маємо прямих відомостей: їх не публікується. Проте це виявляє аналіза наступних даних про витоп криці (див. табл. ч. 13).

Розгляд даних у графах 5-6-7 таблиці 13 виявляє ту ж саму картину з продукцією криці, яку ми щойно виявили в табл. 12 з продукцією чавуну. За взяті наявні тут шість років з цілого ССРСР продукція криці до продукції чавуну (з якого криця добувається в наслідок дальшого індустріального перероблення) становить пересічно 128,5%. А для РСФСР цей відсоток підіймається аж до 170,9%, а для України навпаки — падає аж до 95,2%. За тою ж самою методою ми можемо вирахувати, що року 1955 в РСФСР для витопу 26.805 тис. тонн криці (при пересічному виході криці з чавуну в 1955 р. в ССРСР — 135,9%) треба було б вжити 19.724 тис. тонн чавуну. А в самій РСФСР цього року було витоплено чавуну тільки 16.267 тис. тонн.

Значить, року 1955 до РСФСР для перероблення на крицю привезено близько 3.457 тис. тонн чавуну.

Перейдімо тепер до України. Року 1955 для одержання 16.935 тис. тонн криці треба було (за все-союзною нормою — 135,9^{0/0}) вжити 12.461 тис. тонн чавуну. А всього чавуну здобуто того року на Україні — 16.607 тис. тонн. Значить, близько 4.146 тис. тонн чавуну, або 25^{0/0} всього витопу, вивезено з України для дальшого індустриального перероблення переважно в РСФСР, яка, як ми щойно бачили, потребувала для повного завантаження своєї індустрії додаткових 3.457 тис. тонн чавуну. Решта ж, близько 689 тис. тонн чавуну, пішла з України для перероблення до інших складових республік Союзу та на експорт.

Таким чином, проаналізувавши цифрові показники таблиць 11, 12, 13, ми прийшли до висновку, що року, наприклад, 1955 (а він не був чимсь винятковим) з України вивезено близько 10,4^{0/0} видобутої тут залізної руди та близько 25^{0/0} витопленого тут чавуну. Проте й це ще не все. Окрім залізної руди й чавуну, до РСФСР вивозиться з України ще й значна кількість криці й прокату чорних металів, як півфабрикати для дальшого індустриального перероблення на металообробних виробнях РСФСР.

Ми вже вирахували попередніше, що року 1955-го було вивезено з України 4.146 тис. тонн чавуну. Але видана в Москві публікація подає, що року 1955 із самих залізничних станцій України вивезено всього чорних металів — 25.447 тис. тонн і привезено

— 17.974 тис. тонн⁴⁶⁾. Тобто, цього року чистий вивіз чорних металів за межі України самим залізничним транспортом досяг — 7.473 тис. тонн. Відси можемо вирахувати, що року 1955, окрім 4.145 тис. тонн чавуну, з України вивезено ще й інших чорних металів — криці, прокату тощо — 3.327 тис. тонн. Це ще становитиме, певно, близько 20% тої металевої продукції України, що її було здобуто шляхом перероблення чавуну (криці, прокату).

Вивіз залізної руди, чавуну, криці й прокату чорних металів з України пішов в основному у вигляді сировини й півфабрикатів для підсилення праці металургійної й металообробної промисловости РСФСР. Недодаючи Україні мільярди карбованців капіталовкладань в її промисловість, гальмуючи темпи її розвитку у порівнянні з темпами розвитку РСФСР, яку натомість поставлено в особливо упривілейоване становище, ЦК КПСС намагається тримати Україну (як за дореволюційних часів робила це й царська адміністрація) на становищі колонії. Господарство України, а значить і потреби українського народу, мають бути у певній мірі підпорядковані потребам розвитку господарства РСФСР, потребам великоруського народу. Для цього господарство України не може бути допущене до збалансування внутрі і до самовистачального існування. Хоча Україна — це велика держава, мірила Франції, що часто-густо підкреслює й сама партій-

---

⁴⁶⁾ «Транспорт и связь СССР». Москва, 1957, стор. 72.

на більшовицька пропаганда, коли це їй буває вигідно.

Звичайно, констатовані тут явища офіційна пропаганда пояснює потребами спеціалізації окремих республік, потребами раціоналізації виробництва, потребами кооперування виробничих підприємств, тощо. Але все це лише намагання замаскувати дійсну політичну колоніальну мету. Яких же потворних і шкідливих обсягів для народнього господарства України, а значить — і для самого українського народу, досягла ця політика ЦК КПСС — видно з кількох випадково доступних нам ілюстрацій. Беремо їх з поточної київської преси, яку мали можливість переглянути. П. Бакум, заступник голови раднаргоспу Запорізького економічного району, пише:

«(Запорізький) раднаргосп вирішив організувати виробництво магнезитового порошку для виготовлення вогнетривів з ропи озер Сиваша, щоб не возити сировину аж з Уралу.

...у чорній металургії... раднаргосп намітив широкі заходи по зниженню собівартости продукції. Одним з них є переведення підприємств на сировину, яка є на Україні, замість привозної здалеку»⁴⁷⁾.

Як бачимо, «кооперування» і «спеціалізація» аж до 1957 р. включно полягали у довозі на Україну з віддалі тисячі кілометрів (з Уралу) сировини, яка є на місці. А ось ще гірші приклади. О. Якушкін,

---

⁴⁷⁾ П. Бакум: Зроблене і намічене. «Рад. Україна», ч. 304 за 31. XII. 57. Підкресл. наше.

заступник голови Харківського раднаргоспу, пише, що харківський підшипниковий завод (виробня кулькових вальниць) минулого 1957 р. «одержав понад тисячу тонн чавунного литва з Митіщ і Балашова»⁴⁸). Себто — з РСФСР, куди з України вивозиться чавун-сирець. Так само Х. Матеосов, кор. «Радянської України», із Сталінської області повідомляє:

«Управління машинобудівної промисловости Сталінського раднаргоспу закінчує роботу, по складанню пляну кооперування і спеціалізації підприємств на 1958 р.

...передбачено відмовитися від поставок 4.000 тонн чавунних відливок, які зараз завозяться з Коломенського та інших віддалених машинобудівних заводів (РСФСР — Д. С.). За рахунок кращого використання виробничих потужностей намічено скоротити завезення сталевого литва на 10 000 тонн, що дасть 20 мільйонів карбованців економії»⁴⁹).

А ось ще у повідомленні київської газети читаємо:

«Багато підприємств Батьківщини виконує замовлення однієї з важливих будов шостої п'ятирічки — каналу Північний Донець-Донбас. Його колектив звернувся недавно з проською до робітників Магнітогорського мета-

---

⁴⁸) О. Якунін: Через півроку. «Рад. Україна» ч. 5 за 7. I. 58. Підкресл. наше.

⁴⁹) Х. Матеосов: Широка програма кооперування і спеціалізації. «Рад. Україна» ч. 244 за 17. X. 57. Підкресл. наше.

люргійного заводу металовиробів з листом, в якому говориться, що виконання зобов'язань на честь сорокових роковин жовтня будівниками каналу багато в чому залежить від магнітогорців. (Магнітогорськ у Західньому Сибіру — Д. С.). До них, зокрема, звертаються з проською вишукати можливості для дострокового виготовлення і відвантаження 1.620 тонн зварної сітки, потрібної для влаштування залізобетонного облицювання каналу».

У відповідь на це прохання «магнітогорці через газету відповідають», що:

«Колектив дрозозварного цеху, обговоривши звернення і зваживши свої можливості, вирішив виготовити замовлення в повному обсязі і закінчити відвантаження зварної сітки у вересні»...⁵⁰⁾

Як бачимо, цьому листуванню надано звичайного пропагандивного характеру у стилі «дружби народів». Через це й відповіді пишуться через газету. Але яку ж непривабливу й похмуру колоніальну дійсність змальовують ці випадково надруковані повідомлення, що на них ми натрапили. Ми вже виявили, що близько 10,4% залізної руди, 25% чавуну-сирцю і близько 20% криці й прокату вивозиться з України до РСФСР для дальшого індустриального перероблення. Це становить, треба думати, понад десяток мільйонів тонн. А тут бачимо, що з РСФСР, з віддалі сотень і тисяч кілометрів,

---

⁵⁰⁾ «Рад. Україна» ч. 214 за 12. IX. 57, стор. 2: «Магнітогорськ-Донбас». Підкресл. наше.

з-під Москви (з Митіщ, Коломни) та з Західного Сибіру (з Магнітогорську) тощо, з величезними економічними втратами, які вимірюються багатьма десятками мільйонів карбованців, везуть на Україну примітивні продукти переробки тої сировини — чавунне литво, сталеве литво, зварну сітку тощо. Все це придумано плянувальниками з ЦК КПСС навмисне й для того, щоб переплутати й найтісніше пов'язати економічні стосунки, щоб якнайміцніше узалежнити Україну від РСФСР. Дармащо це дає колосальні втрати для народного господарства України. Дармащо це позбавляє людинність України праці над обробленням здобутої на Україні залізної сировини, позбавляє її заробітків. Все це потрібне й вигідне для Москви, для колоніяльного тримання України при РСФСР.

Як бачимо з цих прикладів, — а кількість їх можна було б значно збільшити ⁵¹⁾, — спеціалізація республік заплянована в напрямку штучної й абсолютно нерентабельної «кооперації», при якій сини й дочки українського народу мають колупатися під землею у шахтах та руднях і тяжкою (фактично — примусовою) працею, яка перетворюється для них у вічну ⁵²⁾ і, кінець-кінцем, руйнує здоров'я, здобувати сировину — руду й паливо, для розбу-

---

⁵¹⁾ Див. інші приклади у Поплюйко: Економіка сучасн. України. «Укр. Збірник», кн. 5. Мюнхен, 1956.

⁵²⁾ «Нам у праці відставати не годиться, не з руки. Нам в Донбасі залишатись *щонайменше* — на віки», — говориться в одній пісеньці, що її складено для шахтарів. Див. «Молодь України», Київ, ч. 11 за 15. I. 1956, стор. 4.

Табл. 14. Піднесення або падіння питомої ваги продукції чавуну, кривий і прокату чорних металів в РСФСР та УРСР у порівнянні з питомою вагою видобутку в цих республіках залізної руди, що її взято за сто по кожній республіці.

Роки й республіки	Питома вага республік			Ця ж питома вага у %/о до питомої ваги заліз. руди, що її взято за сто					
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
Залізна Чавун Криця Прокат Залізна Чавун Криця Прокат руда									
1913 р.:									
РСФСР	25,5	31,4	41,4	39,5	100	123	162	155	
Україна	74,5	68,6	56,7	58,0	100	92	76	78	
Інші респуб.	—	—	1,9	2,5	—	—	—	—	
СССР	100	100	100	100	—	—	—	—	
1940 р.:									
РСФСР	32,4	35,5	50,8	50,0	100	110	160	154	
Україна	67,6	64,5	48,8	49,7	100	95	72	74	
Інші респуб.	—	—	0,4	0,3	—	—	—	—	
СССР	100	100	100	100	—	—	—	—	

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
1950 р.:								
РСФСР	47,0	52,2	67,8	65,4	100	111	144	139
Україна	53,0	47,8	30,6	33,2	100	90	58	63
Інші респуб.	—	—	1,6	1,4	—	—	—	—
СССР	100	100	100	100	—	—	—	—
1955 р.:								
РСФСР	43,0	48,8	59,2	58,3	100	114	138	136
Україна	55,6	49,9	37,4	38,5	100	90	67	69
Інші респуб.	1,4	1,3	3,4	3,2	—	—	—	—
СССР	100	100	100	100	—	—	—	—
Пересічно для цих чотирьох років:								
РСФСР	—	—	—	—	100	114	151	146
Україна	—	—	—	—	100	92	69	71

дови металургії й металообробної промисловости РСФСР, які є основою для прискіпшеної індустріалізації цієї республіки та для закріплення її панування над іншими складовими республіками ССРСР.

Закінчуючи нашу аналізу цифрових даних про видобуток залізної руди та витоп чавуну й криці, спробуємо, додавши сюди ще й відомості про прокат чорних металів, здобути наочну картину графічного зображення переходу від одної стадії металургійного виробництва до другої, беручи за вихідну базу так для РСФСР, як і для України — видобуток залізної руди.

Вирахувавши на підставі офіційних абсолютних даних питому вагу основних республік Союзу у видобутковій залізної руди та продукції чавуну, криці й прокату чорних металів, ми зможемо після цього, беручи по кожній республіці питому вагу видобутої залізної руди за сто, встановити відсоткове співвідношення між нею та питомою вагою продукції чавуну, криці й прокату за 1913, 1940, 1950 і 1955 рр. Все це дасть нам змогу побудувати у зведеному вигляді таблицю ч. 14. (Див. стор. 78-79).

Відносні показники граф 6, 7, 8, 9 таблиці 14, коли їх розглядати за кожену дату окремо, виявляють одну й ту ж характеристичну особливість і майже абсолютно тотожну з роком 1913. Як і за часів царського колоніалізму (1913 р.), так і за часів диктатури ЦК КПСС (1940-1950-1955 рр.), відсоткові показники для РСФСР (як переходити від показника заліз. руди до показників чавуну, а потім криці) все збільшуються й збільшуються, а для України навпаки — все зменшуються й зменшу-

ються. Пересічно ж для всіх цих чотирьох дат ми маємо наступну картину співвідношення показників питомої ваги для залізної руди, чавуну, криці й прокату. РСФСР: 100 — 114 — 151 — 146. Україна: 100 — 92 — 69 — 71. Кінці ножиць цілком ясно розходяться в протилежних напрямках. (Див. графік).

9. Загальмований розвиток металообробної й машинобудівельної промисловости України

Металообробна й машинобудівельна промисловість — це одна з найважливіших галузів народного господарства України; це — провідна ділянка української індустрії. Почала вона інтенсивно розвиватися ще з останньої чверти XIX віку рівнобіжно з посиленням видобування криворізької руди та витоплювання з неї металу. І за офіційними даними, року 1913-го Україна дала вже 51,3% усіх сільсько-господарських машин, а року 1915 дала 40% всієї кількості паротягів, що їх було випродуковано в усій тодішній Російській імперії. Проте вже й тоді машинобудування на Україні не обмежувалося самим сільсько-господарським та залізничним машинобудуванням. Ці останні були тоді тільки найбільш розвинені.

Публікація АН УРСР, з якої ми тут користуємося, цілком резонно зауважує:

«Більшість машинобудівних заводів того періоду була кустарного і напівкустарного типу, вони виготовляли найпростіші машини й устаткування. Багато підприємств являли со-

бою лише збірні цехи машинобудівних заводів закордонних фірм. Іноземний капітал, що займав командне становище в промисловості Росії, в тому числі й України, всіляко гальмував розвиток машинобудування і тим самим посилював техніко-економічну залежність від головних капіталістичних країн Європи»⁵³).

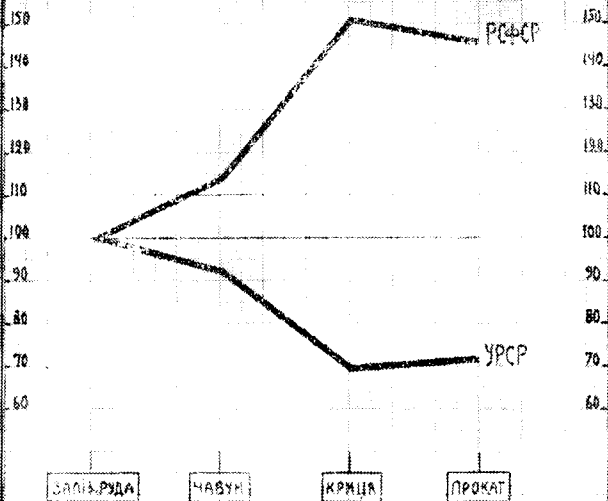
Та не зважаючи на це гальмування, розвиток металообробної й машинобудівельної промисловости України все таки швидко поступав наперед. Це можна ілюструвати, наприклад, ще й такими даними: кількість виробень, на яких продукувалися сільсько-господарські знаряддя й машини, зросла із 65 в 1900 році до 138 в 1912 році. Себто — за 12 років дала збільшення у 2,1 рази. Тим самим виявила вже тоді тенденцію досить сильних темпів розбудови. Робітників же в тому 1912 році працювало по тих виробнях — 16,8 тис. Всього ж у 1913 р. на Україні діяло вже 450 більш-менш великих металообробних і машинобудівельних заводів-виробень та ремонтних майстерень. А працювало в них разом — 57 тис. робітників. Загальна продукція цих підприємств металообробної й машинобудівельної промисловости становила у тому році — 239 млн. карб. у цінах 1926-27 р. А з тої суми припадало на частку машинобудівельної промисловости — 128 млн. крб.⁵⁴), або 53,6⁰/о. На частку ж металообробної про-

---

⁵³) «Промисл. радян. України за 40 років», стор. 151-152.

⁵⁴) Там же, стор. 151.

НОЖИЦІ КОЛОНІАЛІЗМУ

Піднесення або падіння питомої ваги продукції чавуну, криці й прокату чорних металів у РСФСР та УРСР у порівнянні з питомою вагою видобутку в цих республіках залізної руди, що взято за сто по кожній республіці.

мисловости України припадало тоді 111 млн. карб., або 46,4% вартости продукції всієї цієї групи.

Що ж стосується питомої ваги у тодішньому імперському виробництві металообробної й машинобудівельної промисловости України, взятих разом, то про неї згадана публікація АН УССР говорить так:

«Напередодні першої світової війни на Україні вироблялося 20,2% всієї продукції машинобудування та металообробної промисловости Росії»⁵⁵).

Що ж стосується розвитку металообробної й машинобудівельної промисловости України за часів диктатури ЦК КПСС, то відомості про нього ми знаходимо у двох найновіших виданнях, що вийшли під маркою АН УССР. А саме у виданнях: «Промисловість Радянської України за 40 років», Київ, 1957 (стор. 150-182) і «Украинская ССР. Часть первая», Москва, 1957 (стор. 267-289). Проте обидві ці публікації, подаючи іноді дуже докладні відомості щодо окремих виробництв, максимально уникають абсолютних цифр, які б характеризували в сю цю галузь в цілому. Не дають вони підсумкових прошевих оцінок продукції, не роблять (за винятком лише деяких моментів, що є вигідні для пропаганди й потрібні для дезорієнтації читачів) порівнянь з РСФСР, не визначають питомої ваги України в Союзі тощо. Так, наприклад, в одному з цих видань ми читаємо про сьогочасний стан таке:

---

⁵⁵) Там же, стор. 151. Підкресл. наше. (Див. також: «Украинская ССР. Часть I», стор. 268).

«Розвиток машинобудування Радянської України, як і всього народного господарства, зв'язаний з пляномірним поділом праці в єдиному неподільному комплексі народного господарства СРСР. На цій основі Україна (насправді ж партійна диктатура — Д. С.) встановила тісні економічні зв'язки з іншими республіками і економічними районами. В різні кінці Радянського Союзу з України іде устаткування і різні варстати, електромотори, блямінги, льокомотиви, турбіни, сільськогосподарські і шляхово-будівельні машини, морські й річкові судна, крокуючі екскаватори, автонавантажувачі, потужні крани, землерийні машини, широкий асортимент електротехнічних виробів і приладів. А на Україну, в свою чергу, ввозяться з інших районів СРСР машини і устаткування, необхідні для розвитку народного господарства республіки»⁵⁶).

Як бачимо, сказано багато й образно, але не подано лише основного: цифрового визначення питомої ваги в Союзі металообробної й машинобудівельної галузі промисловости України. Дармащо Україна за конституцією є, нібито, незалежною й суверенною республікою й великим державним організмом, що дорівнює Франції. Трактуються її тут як звичайну інтегральну провінцію імперії, яку втоплено в «єдиному, неподільному комплексі народного господарства» СРСР, і яка не потребує

---

⁵⁶) Там же, стор. 167-168.

окремого виділення. Але зроблено це тільки для того, щоб у такий спосіб приховати її колоніальне становище. Тому не дано також і порівняння з РСФСР. Сам же читач не зможе вирахувати собі відносних показників для цього порівняння, бо в книзі не подано абсолютних цифр. Щоправда, в одному місці цієї публікації ми знаходимо все таки вказівку на питому вагу України, але вона стосується лише 1940 року і тільки самого машинобудування без металооброблення. Там ми читаємо:

«Випуск продукції машинобудування України в 1940 році перевищив рівень 1913 року в 50 раз і становив у загальному виробництві цієї галузі 19,6%»⁵⁷⁾.

А в іншій публікації, що вийшла великоруською мовою, ми читаємо:

«У порівнянні з 1913 р. огульна продукція машинобудівництва й металооброблення України в 1956 р. виросла супроти дореволюційного в 130 разів. В даний час машинобудівельна промисловість УССР випускає понад чверть союзного виробництва машин».

Тут знову підкреслено, що Україна випускає, нібито, більше 25% союзного виробництва машин, але нічого не сказано про другу галузь металевого виробництва про — металообробну промисловість України, про її питому вагу в Союзі, як не визначено й питомої ваги в Союзі разом і металообробної й машинобудівельної промисловости України. Натомість

---

⁵⁷⁾ Там же, стор. 162.

мість подано далі окремі вигідні для пропаганди деталі. Там ми читаємо:

«У цілій низці важливих видів продукції машинобудівельної промисловости питома вага УРСР у загальносоюзній продукції була ще вища. Так, в 1955 р. в частині продукції (у фізичних одиницях) — 35,1%, в частині металургійного устаткування — 42,3%, тракторних плугів — 50,9%, тракторних сіялок — 60%, тягарових магістральних вагонів — 55,7%, паротягів — 80,6% і теплотягів (з двигунами внутрішнього згорання) — 100%»⁵⁸).

Все це, звичайно, так. Але це навмисно вибрані тільки окремі моменти, зручні для пропаганди. Окремі (але далеко не всі) галузі машинобудівельної промисловости на Україні за цей час дійсно інтенсивно розвивалися, бо без цього абсолютно не можлива була б інтенсивна індустріялізація РСФСР. Але чому майже нічого не згадується про дуже важливу галузь промисловости — металообробну? Дуже, до речі, працевбирущу, заробіткову й важливу підвалину всієї індустріялізації України. Очевидно, у цій справі щось не гаразд, бо й видані в 1956 і 1957 рр. статистичні збірники дають дуже скупі й уривкові дані, мабуть, щоб не виявити дійсного стану речей. І справді, в одному із статистичних збірників ми знаходимо, що року 1956 продукція металообробної й машинобудівельної промисловости ССРСР у порівнянні з 1913 роком збільшилася

---

⁵⁸) «Украинская ССР», часть I, стор. 277.

у 181 раз⁵⁹⁾. А у раніше поданій цитаті твердилося, що продукція металообробної й машинобудівельної промисловости України року 1956 була більша за продукцію 1913 року тільки у 130 разів. Як бачимо, темпи розвитку цих двох дуже важливих галузів промисловости на Україні відстають на 28% від пересічної для ССРСР, а ще більше, звичайно, від РСФСР, для якої ми даних не знайшли, але яка мусить мати цей показник значно вищий за пересічний для всього ССРСР, як Україна має його значно нижчий за ССРСР.

Це дає підстави твердити, що, як і в дореволюційні часи, так і тепер, розвиток машинобудівельної й металообробної промисловости України (за винятком деяких окремих виробництв) пляново й свідомо гальмувався й гальмується, але в даний час виключно в інтересах розвитку індустрії РСФСР. І за всіма даними особливо сильне це гальмо — в частині металообробної промисловости.

Ось цікавий деталь, ніби дрібничка, а проте — який яскравий промінчик світла кидає ця дрібничка на дійсне становище великої республіки. Як довідуємося з однієї статті в київській газеті «Правда України», що її русифікаційний апарат диктатури видає великоруською мовою, на Україні не налагоджено виробництва звичайних автоматичних вагівниць, на яких можна було б зважувати вантаж на возах чи вантажних автах. А яке значення мають для колгоспів оці автоматичні вагівниці, видно із наступної інформації про колгосп «Памяти Ле-

---

⁵⁹⁾ «Нар. хоз. ССРСР в 1956 г.», стор. 81.

нина» в Черкаському районі, Черкаської області. Автор статті пише (подаємо в перекладі):

«А скільки трудоднів заощадили автоматичні вагівниці! За пропозицією Коваленка (голови колгоспу — Д. С.), ще року 1952 у колгоспі встановили дві автоматичні вагівниці. Тепер все, що йде на поле і з поля, зважується.

Автоматичні вагівниці звільнили колгоспників від потреби піднімати вантажі при зважуванні і навантажуванні збіжжя і цим значно прискорили і здешевили весь процес його переробки. Досить сказати, що минулого (1955) року тільки на зважуванні зерна, що його намолотили комбайни, заощаджено 1.750 трудоднів. У гарячу пору, коли кожна пара рук потрібна, — це багато значить. Звільнені від зважування колгоспники були спрямовані на обробіток кукурудзи в найважливіший момент формування зерна. Заощаджених трудоднів вистачило, щоб забезпечити догляд за 300 гектарами цієї вартісної культури».

І далі цей автор цитує сказані до нього слова Коваленка, голови колгоспу:

«— Підтримки тільки малувато! Візьмімо ті ж автоматичні вагівниці. Спробуйте їх дістати! На Україні їх почали виробляти нещодавно і випускають у дуже малій кількості. Ми роздобули вагівниці в Армавірі (в РСФСР — Д. С.). І скільки це забрало в нас клопотів та засобів! Це — безладдя. Адже так можуть зробити тільки окремі колгоспи, а треба ши-

роким фронтом, усіма колгоспами вперед йти. Якби сьогодні встановити автоматичні вагівниці по всіх колгоспах України, скільки це зберегло б трудових! Техніка скрізь потрібна. Скажімо, машини для внесення добрив у гнізда перед засівом кукурудзи, для комплексних жнив. *Нема їх. Про що думає наше міністерство?»*^{59а)}

З цього свідчення довідуємося, Україна, яка має понад 40 мільйонів людности, яка, за даними 1955 року, дала 55,6% видобутку залізної руди цілого ССРСР, *не має* в себе налагодженого виробництва автоматичних вагівниць, які звільнили б *мільйони колгоспниць* від зайвого підіймання вантажів. Не має в себе виробництва також і інших потрібних в сільському господарстві механізмів. Чи можливий би був такий стан у справді самостійній і ні від кого не залежній державі та ще й розміром завбільшки з Францію?

Із передніше сказаного ми вже знаємо, що питома вага в Російській імперії металообробної й машинобудівельної промисловости України в 1913 році дорівнювала — 20,2%. А Кириченко, перший секретар КПУ, виступаючи 15-го лютого 1956 р. на XX з'їзді КПСР, визначив цю питому вагу для 1955 року вже тільки *п'ятнадцятьма* відсотками. Він казав:

«В теперішній час Україна дає 32% союз-

---

^{59а)} М. Артынов: Уметь считать! Газ. «Правда Украины», ч. 60 (4261) за 10. III. 1956, стор. 3. Підкреслення наші.

ного видобутку вугілля, майже половину чавуну, 37% криці й прокату, майже 60% залізної руди, 15% союзної продукції машинобудівництва й металооброблення... Широкого розвитку досягла в республіці машинобудівельна та металообробна промисловість; продукція цих галузів промисловости, разом взятих, виросла проти дореволюційного рівня в 96 разів». ⁶⁰⁾

До речі, металообробна й машинобудівельна промисловість цілого ССРСР в 1955 р. у порівнянні з роком 1913 виросла в 162 рази. ⁶¹⁾ Таким чином, якщо продукція металообробної й машинобудівельної промисловости у порівнянні з 1913 р. була в 1955 р. більша: в ССРСР у 162 рази, а на Україні в 96 разів, а в 1956 р. більша: в ССРСР у 181 раз, а на Україні у 130 разів, то з цього наочно видно, що розвиток металообробної й машинобудівельної промисловости України сплянований ЦК КПСС з таким розрахунком, щоб він ішов із чималим відставанням від розвитку цієї галузі в РСФСР, яка мусить мати ці показники значно вищі за пересічні на весь ССРСР. Отож, у даному разі ми знову зустрічаємося тут із звичайною тенденцією всіх колоніальних держав-завойовників — гальмувати економічний розвиток країн, що їх вони підбили.

Все це потверджують і дані передніше поданої табл. ч. 10, з якої ми вже довідалися, що із 5.384 тис. робітників, які року 1955-го працювали у ме-

---

⁶⁰⁾ А. И. Кириченко, «Речь на XX съезде КПСС», стор. 9. Підкресл. наше.

⁶¹⁾ «Нар. хоз. ССРСР в 1956 г.», стор. 81.

талообробній та машинобудівельній промисловості СРСР, на частку РСФСР припало 4.023 тис., або 74,7% (при питомій вазі населення — 56,5%), а на Україну припало 849 тис. тих робітників, або 15,8% всесоюзної кількості (при питомій вазі в Союзі населення України — 20,3%). Ясно, що такий розподіл робочої сили відбувся згідно з плянами ЦК КПСС, що їх здійснювано було протягом десятків років у зв'язку з плянами розбудови металообробної й машинобудівельної промисловости в цих двох республіках. До цього треба додати ще, що на Україні року 1955-го видобуто було 55,6% загальносоюзної кількості залізної руди й випродуковано: 49,9% чавуну, 37,4% криці й 38,5% прокату чорних металів (див. табл. 14). Все це лише зайвий раз потверджує факт дискримінаційного колоніального підходу ЦК КПСС до України при плянуванні розбудови металообробної та машинобудівельної промисловости.

За всіма даними, найбільш загальмовано на Україні розвиток металообробної галузі промисловости, через що цифрові відомості про неї знайти дуже важко, і зовсім вже немає в друкованій даних, які характеризували б цю галузь в цілому та давали б порівняння з РСФСР.

Проте зібрані й зведені в одну таблицю різні дані за 1955 рік (що ми їх поодиночі вже мали змогу розглянути) про предукцію металів, про кількість робітників, про питому вагу вартости продукції тощо, все ж таки при співставленні України з РСФСР у відносних числах у достатній мірі відтворюють ясну картину фактичного спрямування

політики ЦК КПСС щодо України в даній найважливішій для українського народу галузі промисловости. (Див. табл. ч. 15 на стор. 94-95).

Окрім цієї зведеної таблиці ч. 15, показники якої сами за себе говорять, цікаву ілюстрацію до висвітлення цього ж питання дають нам також розпорошені дані про металорізальні варстати, коли їх теж зібрати до купи. Металорізальні варстати — це деталь з металообробної промисловости, але деталь дуже важлива й репрезентативна. «Промисловість Радянської України за 40 років» цілком справедливо називає «варстатобудування — провідною галуззю машинобудування». І справді, металорізальні варстати — це основне знаряддя металообробної та машинобудівельної промисловости. Існує цих металорізальних варстатів багато видів і відмін: є великі, важкі й унікальні; є малі, але незвичайно точні; є звичайні токарські й револьверні токарські; є автомати й напіваавтомати; є фрезерні, зубкооброблювальні, розточувальні, продовжно-стругальні й упоперек-стругальні; є довбальні, шліфувальні, відточувальні, прямовисно-свердлувальні й радіально-свердлувальні; є пилонарізні і багато інших. Наявна кількість та різноманітність металорізальних варстатів визначає даний ступінь озброєности, потужности і дійсний стан продукційної спроможности металообробної й машинобудівельної промисловости країни. А кількість вироблюваних металорізальних варстатів (які досить швидко амортизуються й потребують час-від-часу заміни новими) свідчить про більші чи менші перспективи дальшого розвитку металообробної й машинобудів-

Табл. 15. Зведені порівняльні дані з металургії, металообробної й машинобудівельної промисловости України, РСФСР та інших республік СССР за 1955 рік

Назви показників	РСФСР	Україна	Інші республіки СССР	Разом
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1. АБСОЛЮТНІ ДАНІ:				
а) Тисяч тонн:				
Видобуток залізної руди	30.856	39.948	1.055	71.862
Витоп чавуну	16.267	16.607	436	33.310
Витоп криці	26.774	16.939	1.550	45.263
Прокат чорних металів	20.592	13.609	1.133	35.334
б) Тисяч осіб робітників:				
У чорній та кольоровій металургії і в здобуванні руд	669	203	118	990
У металообробній та машинобудівельній промисловості	4.023	849	512	5.384
в) Мільйонів карбованців:				
Вартість продукції металообробної та машинобудівельної промисл.	?	?	?	?
г) Мільйонів осіб:				
Всєї людности республіки (для порівняння)	113,2	40,6	46,4	200,2

2. У 0/0% ДО ПІДСУМКУ НА ВВЕСЬ СССР:

а) Видобуток залізної руди	43,0	55,6	1,4	100
Витоп чавуну	48,8	49,9	1,3	100
Витоп криці	59,2	37,4	3,4	100
Прокат чорних металів	58,3	38,5	3,2	100
б) Робітники у металургії та здобу- ванні руд	67,6	20,5	11,9	100
Робітники у металообробній та машинобудівельній промисловості	74,7	15,8	9,5	100
в) Вартість продукції металообробної й машинобудівельної промисл.	?	15,0*	?	100
г) Вся людність (для порівняння)	56,5	20,3	23,2	100

3. УКРАЇНА У 0/0% ДО ПІДСУМКУ ПО РСФСР:

а) Видобуток залізної руди	100	129,5	—	—
Витоп чавуну	100	102,1	—	—
Витоп криці	100	63,3	—	—
Прокат чорних металів	100	66,1	—	—
б) Робітники у металургії та здобу- ванні руд	100	30,4	—	—
Робітники у металообробній та машинобудівельній промислов.	100	21,1	—	—
в) Вартість продукції металообробної й машинобудівельної промисл.	100	?	—	—
г) Вся людність республіки	100	35,9	—	—

*) А. У. Кириченко, «Речь на XX съезде КПСС», стор. 9.

НОЖИЦИ КАЛОШИРАЗИМУ

РІА ПІТОМІ ЗАГІ ВИВЕНУТА МЕТАЛІКАЦІЯ К
 ЛАСТІВІ СІД 1987. ЦІЯ ПІД СІАТО ЗА СТО, С ПІНО І ЦРР

вельної промисловости України. Гляньмо ж, що ми тут маємо. Сьогоднішній стан, за свідченням згаданого джерела, є такий:

«Парк металорізальних варстатів України в кінці п'ятої п'ятирічки (1955 р.) становив 230,6 тис. штук проти 120,7 тис. штук у 1940 році». ⁶²⁾

Як бачимо, порівняння з 1940 роком дано, а порівняння з РСФСР — уникнуто. За даними ж виданого в Москві статистичного збірника, парк, себто дієва кількість, металорізальних варстатів цілого ССРСР на кінець 1955 р. становив 1.760 тис. штук, а на кінець 1940 року — 710 тис. ⁶³⁾ На підставі цих даних ми можемо вирахувати, що питома вага парку металорізальних варстатів у промисловості України становила (відносно даних цілого ССРСР): року 1940 — 17,0%, а року 1955 ще менше — 13,1%. Себто — від року 1940 до року 1955 маємо дуже велике зменшення питомої ваги парку металорізальних варстатів України, яка, до речі, й року 1940 була для України незадовільною. Але ще ясніше й яскравіше ілюстрацію до вияснення даного питання дають нам цифри табл. ч. 16, яку ми склали, звівши докупи розпорошені дані, визбирані з різних офіційних джерел. Вони яскраво змальовують нам особливість руху виробництва цих варстатів. (Див. табл. 16 і графік до неї).

Абсолютні цифрові дані табл. ч. 16 виявляють, що до 1928 р., себто до початку сталінських п'ятирі-

⁶²⁾ «Промисл. рад. України за 40 років», стор. 166.

⁶³⁾ «Народ. хоз. ССРСР в 1956 г.», стор. 58.

Табл. 16. Рух будівництва металорізалъних вартатів.⁶⁴

Назви показників та років РСФСР Україна Інші республіки ССРСР в цілому

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
1. Випродуковано кількість штук:				
1913	1.419	65	270	1.754
1928	1.187	791	—	1.978
1932	13.974	5.066	680	19.720
1937	33.860	9.125	5.488	48.473
1940	39.476	11.704	7.257	58.437
1945	35.202	1.709	1.508	38.419
1950	49.548	10.531	10.518	70.597
1951	?	10.364	?	71.182
1952	?	12.136	?	74.558
1953	?	12.927	?	91.759
1954	?	13.978	?	102.362
1955	76.421	14.375	36.291	117.087
1956	?	?	?	121.300
1957	83.300	17.459	30.141	130.900

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2. У 0/0/0 до ССРСР:				
1928	60,0	40,0	—	100
1932	70,9	25,7	3,4	100
1937	69,9	18,8	11,3	100
1940	67,6	20,0	12,4	100
1945	91,6	4,4	4,0	100
1950	70,2	14,9	14,9	100
1951	?	14,6	?	100
1952	?	16,3	?	100
1953	?	14,1	?	100
1954	?	13,6	?	100
1955	65,3	12,3	22,4	100
1956	?	?	?	100
1957	63,6	13,3	23,1	100

⁶⁴⁾ Абсолютні дані для встановлення динаміки взяті з таких джерел: а) «Народне господарство Української РСР», стор. 48; б) «Промышленность СССР», стор. 208-211; в) «Народное хоз. СССР в 1956 г.», стор. 60; г) «СССР в цифрах», стор. 87. Де не пощастило знайти відомостей, поставлено знак питання.

чок, продукція металорізальних варстатів збільшилася на Україні у 12,2 рази, як порівнювати з роком 1913. А з моменту запровадження плянового господарства, від 1928 р. до 1957 р., виробництво металорізальних варстатів на Україні збільшилося відповідно до плянів ЦК КПСС у 22,1 рази. Проте в РСФСР у той же час, від 1928 р. до 1957 р., виробництво цих же металорізальних варстатів збільшилося у 70,2 рази. Себто — виявило у 3,1 рази швидші темпи. Досягнуто цього протекційним для РСФСР і дискримінаційним для України розподілом капіталовкладань. І якщо року 1928 питома вага України в Союзі в продукуванні металорізальних варстатів сягала 40,0%, то року 1940 вона знизилася вже до 20,0%, а року 1955 впала аж до 12,3%. Щоправда, року 1957 вона трохи збільшилася, досягши рівня 13,3% всесоюзної кількості, але все таки була вона, як бачимо, на 7% нижча навіть за питому вагу населення України в Союзі і на 43,3% нижча за питому вагу видобутку залізної руди в Україні (за даними 1955 р.). Таким чином, Україна має на своїй території великі залізородні запаси й потужну металургійну базу, але видобута руда й продукція витопленого металу масово вивозиться за межі України для перероблення переважно в РСФСР. ЦК КПСС, розподіляючи із спільної для всіх народів Союзу скарбниці грошеві засоби на капіталовкладання в промисловість, робив це й робить так, щоб гальмувати на Україні розвиток металообробної й машинобудівельної промисловости і навпаки — створювати якнайкращі умови для розвитку цих галузів промисловости в РСФСР.

10. Додаток

ОБСЯГ КАПІТАЛОВКЛАДАНЬ У НАРОДНЕ ГОСПОДАРСТВО ССРСР
У РОЗПОДІЛІ МІЖ ОСНОВНИМИ РЕСПУБЛІКАМИ ЗА 1918 — 1955 рр.,
1956 і 1959 — 1965 рр.

Усіх капіталовкладань за рахунок Крим го-
фондів, передбачених державним го, капі-
пляном, а також за рахунок фон- таловкла-
дів підприємств та інших нецен- дань кол-
тралізованих засобів госпів по
РСФСР Українська Інш 13 Разом цілому

Назви показників	РСР респуб. ССРСР ССРСР					
	1	2	3	4	5	6
1. У мільярдах карб. у цінах на 1. VII. 1955 р.:						
1. За 1918-28 рр. (без IV квар. 1928 р.)		10,5	3,0	2,2	15,7	—
2. IV кв. 1928-1932 рр. (1-а п'ятирічка)		41,8	11,4	8,4	61,6	2,8
3. 1933-1937 рр. (2-а п'ятирічка)		98,2	23,5	19,7	141,4	9,1
4. 1938-1941 рр. (За три з по- ловиною роки 3-ої п'ятирічки до війни)		99,2	20,0	19,5	138,7	12,1
5. 1941-1945 рр. (За чотири з половиною роки 3-ї п'ятирічки: воснні роки)		96,5	16,6	21,7	134,8	13,7

6.	1946-1950 рр. (4-а п'ятирічка)	204,7	62,8	59,0	326,5	29,0
7.	1951-1955 рр. (5-а п'ятирічка)	417,5	99,5	108,3	625,3	61,4
	<i>Разом за 1918-1955 рр.</i>	<i>968,4</i>	<i>236,8</i>	<i>238,8</i>	<i>1.444,0</i>	<i>128,1</i>

2. У відсотках до ССРСР (до гр. 5):

1.	За 1918-28 рр. (без IV квар. 1928 р.)	66,9	19,1	14,0	100	—
2.	IV кв. 1928-1932 рр. (1-а п'ятирічка)	67,8	18,5	13,7	100	4,5
3.	1933-1937 рр. (2-а п'ятирічка)	69,4	16,6	14,0	100	6,5
4.	1938-1941 рр. (За три з по- ловиною роки 3-ої п'ятирічки до війни)	71,5	14,4	14,1	100	8,7
5.	1941-1945 рр. (За чотири з половиною роки 3-ї п'ятирічки: воєнні роки)	76,6	12,3	16,1	100	10,1
6.	1946-1950 рр. (4-а п'ятирічка)	62,7	19,2	18,1	100	9,0
7.	1951-1955 рр. (5-а п'ятирічка)	66,8	15,9	17,3	100	9,8
	<i>Разом за 1918-1955 рр.</i>	<i>67,1</i>	<i>16,4</i>	<i>16,5</i>	<i>100</i>	<i>8,9</i>
8.	За 1956 р.	66,8	15,6	17,6	100	
9.	Плян на 1959-1965	64,3	14,4	21,3	100	
10.	Питома вага людності на квітень 1956 р. для порівняння	56,5	20,3	23,2	100	

11. БІБЛІОГРАФІЯ

а) Статистичні джерела.

«Досягнення Радянської України за 40 років». Статистичний збірник. ЦСУ СРСР, Статистичне управління Укр. РСР. Держ. статистич. в-цтво, Київ, 1957, in 8⁰, 152 стор.

«Народное хозяйство СССР». Статистический сборник. ЦСУ при Совете Министров СССР. Гос. статист. изд-во, Москва, 1957, in 8⁰, 263 стор.

«Народное хозяйство СССР в 1956 году». Статистический ежегодник. ЦСУ при Совете Министров СССР. Гос. статистич. изд-во, Москва, 1957, in 8⁰, 296 стор.

«Народное хозяйство РСФСР». Статистический сборник. Статистическое управление РСФСР. Гос. статистич. изд-во, Москва, 1957, in 8⁰, 372 стор.

«Народне господарство Української РСР». Статистичний збірник. ЦСУ при Раді Міністрів СРСР, Статистичне управління Укр. РСР. Держ. статистич. в-цтво, Київ, 1957, in 4⁰, 535 стор.

«Промышленность СССР». Статистический сборник. ЦСУ при Совете Министров СССР. Гос. статистич. изд-во, Москва, 1957, in 8⁰, 448 стор.

«СССР в цифрах». Статистический сборник. ЦСУ при Совете Министров СССР. Гос. статистич. изд-во, Москва, 1958, in 16⁰, 468 стор.

«Транспорт и связь СССР». Статистический сборник. ЦСУ при Совете Министров СССР. Гос. статистич. изд-во, Москва, 1957, in 8⁰, 260 стор.

б) Книжки й статті.

Арзуманян, А. «Что такое империализм». Госполитиздат, Москва, 1954, in 8⁰, 84 стор.

Бакум, П. Зроблене і намічене. «Радянська Україна» ч. 304 за 31. XII. 57.

Бджілка, Д. Українська молодь у Казахстані. «Вільна Україна» (Дітройт, США), ч. 18 за 1958.

Гольдман, І. Що з житловим будівництвом в Україні. «Народна Воля» (Скрантон, США), ч. 24 за 12. VI. 58.

Кириченко, А. И. «Речь на XX съезде КПСС». Москва, Госполитиздат, 1956, in 8°, 24 стор.

Кириченко, О. І. «Промова на XX з'їзді КПКР». Держполітвидав УРСР, Київ, 1956, in 8°, 29 стор.

Ляликов, Н. И. Советская Украина. Очерк экономической географии. ГИЗ Географ. литературы. Москва, 1954 in 8°, 216 стор. плюс мапа.

Метеосов, Х. Широка програма кооперування і спеціалізації. «Радян. Україна», ч. 244 за 17. X. 57.

(Нестеренко, А. А., редакт.). «Украинская ССР. Часть первая». АН УССР, Институт экономики. Ред. коллегия: А. А. Нестеренко (отв. редактор), А. С. Короед, Г. Л. Градов. Гос. изд-во географ. литературы, Москва, 1957, in 8°, 558 стор.

Нестор, Л. Продовження політики вивезення (з України). «Українські Вісті» (в Нов. Ульмі) ч. 31 за 24. IV. 58.

Поплюйко, А. Економіка сучасної України. «Український Збірник», кн. 5, Інститут для вивчення ССРСР, Мюнхен, 1956, стор. 19-70.

Поплюйко, А. Миграция населения и урбанизация ССРСР. («Вестник Института по изучению ССРСР», кн. 2, Мюнхен, 1952, стор. 70-86).

(Середенко, М. М., редак.). «Промисловість Радянської України за 40 років. 1917-1957». АН Укр. РСР, Інститут економіки. Колектив авторів, гол. редактор М. М. Середенко. Держ. політ. в-цтво УРСР, Київ, 1957, in 8°. 334 стор.

Соловей, Дм. «Україна в системі советського колоніалізму. Спроба зібрати, систематизувати й дослідити дотичні факти». Інститут для вивчення ССРСР. Мюнхен, 1959, вісім., 205 стор.

Соловей, Дм. Політика колоніалізму ЦК КПСС у ділянці капіталовкладань у господарство України в 1918-1955 рр. Інститут для вивчення ССРСР. Мюнхен.

Соловей, Дм. Вияв наслідків політики ЦК КПСС за допомогою статистичних даних про роздрібний товарообіг України. «Вільна Україна» (Дітройт), ч. 18 за 1958, стор. 1-22.

Соловей, Дм. Колоніальна політика ЦК КПСС у світлі цифрових даних про транспорт і зв'язок України. «Вільна Україна» (Дітройт) ч. 22 за 1959, стор. 45-54.

Соловей, Дм. Людність України за сорок років влади ЦК КПСС. I: Яких кількісних втрат зазнала українська людність за перші 20 років. II: Доля репатрійованих після Другої світової війни. III: Винищування й депортування людности та колонізування України великоросами після перепису 1939 р. («Вільна Україна» в Дітройті, ч. 24 за 1959 р. і далі. Також окрема відбитка).

Тезиси ЦК КПСС и Совета Министров «Об укреплении связи школы с жизнью и о дальнейшем развитии системы народного образования в стране». Москва, Госполитиздат, 1958, вісімка, 48 стор.

Хрущов, Н. С. «Контрольные цифры развития народного хозяйства СССР на 1959-1965 гг. Тезисы доклада на XXI съезде КПСС». Госполитиздат, Москва, 1958, вісімка, 128 стор.

Чугаев, Д. А. «Коммунистическая партия — организатор советского многонационального государства». Госполитиздат, Москва, 1954, in 8°, 120 стор.

Якунін, О. «Через півроку». «Радян. Україна», ч. 5 за 7. I. 58.

в) Пресові інформації.

«Вперед», український робітничий часопис, Мюнхен, ч. 12 (49) за 1954 р.

«Комуніст України», орган ЦК КПУ (Київ), ч. 7 за 1956 р.

«Молода Україна», орган ОДУМ-у, Торонто (Канада) ч. 30 за 1956 р.

«Молодь України», орган ЛКСМУ (Київ), ч. 11 за 15. I. 56.

«Народна Воля», орган Укр. Робітничого Союзу, Скрантон, США, ч. 7 за 1956.

«Радянська Україна», орган ЦК КПУ, Верховної Ради і Ради Міністрів УРСР, Київ, числа: 214 за 2. IX. 1957, стор. 2: «Магнітогорськ-Донбас»; ч. 287 за 11. XII. 57; ч. 299 за 25. XII. 57; ч. 108 за 10. V. 59.

«Свобода», орган УНС, Джерсі Сіті, ч. 82 за 1. V. 1958.

«Українські Вісті», Новий Ульм в Німеччині, ч. 42 за 1. VI. 58, стор. 2: «Поради Хрущова».

«Український Голос», Вінніпег, Канада, ч. 27 за 1. VII. 57, стор. 10: «Московський советський націоналізм».

З М І С Т

1. Дискримінаційний підхід ЦК КПСС до України при розподілі засобів на капіталовкладання в народне господарство складових республік 3
2. Нерівномірне плянове збільшення промислових кадрів по складових республіках Союзу в період 1932-1956 рр. 7
3. Плянове стримування зросту кількості міської людности за рахунок сільської та вивіз сільської до Азії. Гальмування росту кількості промислових кадрів 13
4. Порівняння України з РСФСР щодо підготовки кадрів та наявної їх кількості в народньому господарстві 24
5. Розподіл пересічної кількості робітників, інженерно-технічного персоналу й службовців за 1955 рік між республіками та особливості цього розподілу 39
6. Промислово-виробничий персонал за 1955 р. в розрахункові на 100 000 людности республік 48
7. Особливості розподілу промислових робітників за галузями виробництва 53
8. Порівняльна аналіза даних про видобуток залізної руди, випродукування чавуну, криці та прокату чорних металів і висновки 64

9. Загальмований розвиток металообробної й машинобудівельної промисловости України	81
10. Додаток: Обсяг капіталовкладань у народне господарство ССРСР у розподілі між основними республіками за 1918-1955 рр.	101
11. Бібліографія	103